

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ

KOMBINOVANÉ STUDIUM

2019–2022

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kateřina Holubová

Skutková podstata trestného činu

Praha 2022

Vedoucí bakalářské práce: Doc. JUDr. et Mgr. JAN BRÁZDA, Ph.D., LL.M

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR

COMBINED (PART TIME)

2019–2022

BACHELOR THESIS

Kateřina Holubov

Facts of the crime

Prague 2022

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala doc. JUDr. et Mgr. Janu Brázdovi, Ph.D., LL.M., za poskytnuté rady a odborné vedení při tvorbě bakalářské práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Kateřina Holubová

Vlastnoruční podpis

Anotace

Bakalářská práce se zabývá problematikou skutkové podstaty trestného činu a jejího vymezení de lege lata. Dílčím úkolem je zamyslet se nad problematikou de lege ferenda.

Dle mého názoru se jedná o důležitou problematiku, ať už z hlediska odborníků, nebo široké veřejnosti. Nejprve se zaměřím na základní pojmy, poté se budu věnovat samotné skutkové podstatě trestného činu.

Klíčová slova

Skutková podstata trestného činu, trestný čin, znaky trestného činu, objekt, objektivní stránka, subjekt, subjektivní stránka, pachatel, přičetnost, společenská škodlivost.

Annotation

This bachelor thesis is about factual basis of a crime and definitiv according de lege lata. A partial task is to reflect on the issue de lege ferenda.

In my opinion, this issue is very important for experts and the general public. First, I will focus on the basic concepts, then I will deal with the factual subtask of the crime itself

Key words

Facts of the crime, object objective side of a crime subject subjective side of a crime, offender.

OBSAH

ÚVOD.....	0
TEORETICKÁ ČÁST.....	2
1 DEFINICE STĚŽEJNÍCH POJMŮ	2
1.1 Čin jinak trestný	2
1.1.1 Čin beztrestný	3
1.2 Kategorie trestných deliktů	4
1.3 Základní zásady trestního práva	5
2 TRESTNÝ ČIN	9
2.1 Různá pojetí činu soudně trestného	9
2.2 Trestný čin	10
2.2.1 Kategorizace trestných činů	11
2.2.2 Klasifikace trestných činů v užším smyslu	12
3 SKUTKOVÁ PODSTATA TRESTNÉHO ČINU.....	14
3.1 Třídění skutkových podstat.....	16
3.2 Znaky skutkové podstaty	17
3.3 Subjekt (pachatel) trestného činu.....	17
3.3.1 Věk	18
3.3.2 Nepříčetnost	20
BEZ ZAVINĚNÍ	23
3.3.3 Fakultativní znaky subjektu trestného činu	23
3.3.4 Nepřímý pachatel.....	24
3.4 Objektivní stránka	25
3.4.1 Jednání	25
3.4.2 Následek.....	26
3.4.3 Příčinný vztah.....	26
3.5 Objekt	26
3.6 Subjektivní stránka	28
3.6.1 Zavinění.....	28
3.6.2 Úmysl	28
PRAKTICKÁ ČÁST	30
4 SKUTKOVÁ PODSTATA U VYBRANÝCH TRESTNÝCH ČINŮ.....	30
4.1 Trestné činy proti životu nebo zdraví	30
4.2 Trestný čin ohrožování zdravími potravinami a jinými předměty	30
4.2.1 Vražda, vražda novorozence matkou	33

4.3	Trestné činy majetkové.....	35
4.3.1	Krádež	37
	ZÁVĚR	39
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	42
	SEZNAM ZKRATEK	46
	SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	47

ÚVOD

Je patrné, že skutková podstata trestných činů vychází z předpokladu, že „*trestným činem může být jen ten čin, jehož znaky jsou uvedeny v zákoně*“¹ Pro stanovení trestných činů a jejich znaků jsou pro zákonodárce důležitá materiální východiska, tedy jak moc je čin nebezpečný pro společnost. Až poté je určité chování označeno za trestný čin a je jako trestný sankcionováno. Kriminalizace trestných jednání má však nastupovat až jako krajní řešení. Skutkové podstaty se objevují v celé škále trestního práva a jsou odrazem skutečnosti, že určité chování je nepřipustné a je chráněno právním řádem a jeho normami. Je-li jednání nepřipustné, je-li neakceptovatelné, nastupuje trestní represe.

*Skutková podstata obsahuje souhrn znaků které určují, o jaký trestný čin jde, tedy jde-li o skutkovou podstatu trestného činu vyzvědačství, vraždy, krádeže apod.*² Přesná formulace znaků skutkových podstat trestných činů přispívá k dodržení zásady *nullo crimen sine lege a nulla poena sine lege*.³

Tato formulace reguluje funkci trestního práva a stanovuje pravidla pro chování lidí. Určuje, co trestné je a co nikoli. Znaky skutkové podstaty označují hranice kriminalizace nežádoucích jednání a jejich následnou penalizaci.

Téma bakalářské práce bylo vybráno pro jeho aktuálnost a zajímavost. Práce se zaměřuje na problematiku skutkové podstaty pohledem *de lege lata*. Jednotlivé kapitoly se věnují různým oblastem stěžejní problematiky. Pro pochopení a lepší orientaci se první kapitola zaměří na základní terminologii, jež souvisí s problematikou skutkových podstat. Vymezeny budou kategorie trestního zákoníku – základní i specifické. Další kapitola rozebere významné atributy skutkových podstat.

Dále je nastíněn subjekt, subjektivní stránka, objekt a objektivní stránka, a to rovněž pohledem *de lege lata*.

¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 12, 13 odst. 1.

² NOVOTNÝ, O. et al. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 3. vyd. Praha: Codex, 1997, s. 71. ISBN 80-210-1301-X

³ JELÍNEK, J. et al. *Trestní právo hmotné. Obecná a zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017, s. 28. ISBN 978-80-7502-230-1.

Navazující kapitoly vymezují problematiku skutkových podstat u trestných činů proti majetku, životu a zdraví. Text bude doplňován aktuální rozhodovací praxí českých soudů.

Hlavním cílem práce je vymezit problematiku pohledem *de lege lata* a následně se *zamyslet* nad praktickými problémy pohledem *de lege ferenda*. Závěr bakalářské práce vymezí problematiku pohledem legislativním – tedy pohledem úprav a doplnění.

Práce byla tvořena kompilativní metodou s využitím odborné literatury, zdrojů a judikatury, praktická část pak pomocí kvantitativní metody, jíž je analýza statistických dat u vybraných skutkových podstat trestných činů.

TEORETICKÁ ČÁST

1 DEFINICE STĚŽEJNÍCH POJMŮ

Předkládaná kapitola se zaměřuje na objasnění související terminologie. Připomenuty budou rovněž základní zásady trestního práva hmotného, tedy stěžejní pojmy – čin soudně trestný, čin jinak trestný, provinění, trestný čin a základní zásady trestního práva.

Vzhledem k tomu, že druhá kapitola se podrobněji věnuje problematice trestného činu, bude nyní tato část vynechána.

1.1 Čin jinak trestný

Problematika trestného činu bude objasněna v další části práce. V textu použiji pojem „čin jinak trestný“, který užívají zákony na více místech.

České trestní právo hmotné přineslo po rekonstrukci formální pojetí trestného činu, kdy průběh trestního řízení v případě méně závažných trestných činů (přechů) zastaví, než aby taková méně závažná jednání předem nepovažovala za trestný čin z důvodu nepatrné společenské škodlivosti. Formální pojetí trestného činu vede k přesnějšímu vymezení skutkových podstat, neboť nepřenechává doplnění judikatuře českých soudů.

Čin jinak trestný je činem beztrestným (relativním pohledem). Za určitých okolností je mu trestnost určena, za jiných nikoliv. V případě, že trestný bude, narušuje společenské normy a je pro společnost škodlivý. Ale může se objevit skutečnost, která se projeví ve skutkové podstatě vymezeného činu, kdy je například subjekt nezpůsobilý (příčetnost, věk), není dáno zavinění (subjektivní stránka) nebo není jednání dostatečné a čin v konkrétním případě trestný nebude.

V Trestním zákoníku v HLAVA III okolnosti vylučující protiprávnost činu jako je krajní nouze nutná obrana, svolení poškozeného, přípustné riziko a oprávněné použití zbraně, Knap uvádí „*Skutečnou výjimkou je svépomoc dovolená přiměřenými prostředky proti útoku bezprostředně hrožícímu nebo trvajícím, jejímž specifickým příkladem je nutná obrana / sebeobrana a popř. i obrana jiného.*“⁴

⁴ KNAPP, V. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 214. ISBN 80-7179-028-1.

V případě, že je spáchán čin, který nevykazuje společenskou nebezpečnost a není protiprávní, nemůže být pachatel za něj postižen. V praxi se jedná o skutečnosti nutné obrany, krajní nouze atd., tedy o okolnosti, které vylučují protiprávnost.

„Činy soudně trestné a činy jinak trestné mají povahu právních skutečností, na základě nichž vznikají trestněprávní vztahy odpovědností a mimoodpovědností.“⁵

1.1.1 Čin beztrestný

Čin beztrestný je činem absolutně beztrestným, tj. za jakýchkoli okolností. Předně se jedná o trestné činy protiprávní a pro společnost škodlivé, a to v zákonem požadovaném stupni. Nekriminalizuje se například sebevražda v kontextu § 144 TZ, autointerrupte v kontextu § 163 TZ. Buď je trestní postih fyzicky nemožný, anebo právě trestně politicky neúčelný § 29 *Nutná obrana*⁶ Nejvyšší soud rozhodl dne 28. 07.2016, sp. zn 6 Tdo 921/2016-39 *„pak jejich podstatou je tvrzení, že čin obviněného je činem beztrestným v důsledku splnění podmínek nutné obrany podle § 29 tr. Zákoníku.“⁷*

Za druhé se jedná o trestný čin protiprávní, avšak obecně nevykazující potřebný stupeň společenské škodlivosti požadovaný trestním zákonem. Jedná se o přestupky fyzických osob. Nejvyšší soud projednal v neveřejném zasedání konaném dne 22. února 2011, sp. zn 6 Tdo 84/2011 *„Podle trestního zákoníku, který nabyl účinnosti dnem 1. 1. 2010, je trestným činem protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně (§ 13 odst. 1 tr. zákoníku). Společenská škodlivost ovšem není zákonným znakem trestného činu, protože má význam jen jako jedno z hledisek pro uplatňování zásady subsidiarity trestní represe ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zákoníku. Trestní zákoník nevymezuje žádná hlediska pro stanovení konkrétní míry či stupně společenské škodlivosti činu, který se má považovat za trestný čin!“⁸*

⁵ KRATOCHVÍL, V. A KOL. *Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. 2. vyd.* Brno: MU v Brně. 2012, s. 193.

⁶ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR čj. ze dne 28. 07.2016, sp.zn. 6 Tdo 921/2016-39

⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR čj. ze dne 22. února 2011, sp. zn 6 Tdo 84/2011

1.2 Kategorie trestných deliktů

Kategorizací trestných deliktů rozumíme rozdělení těchto činů podle různých hledisek. Může mít různou podobu, a to podobu jednoho soudně trestného deliktu – monopartice, jak tomu bylo v původní právní úpravě. Může mít podobu dvou kategorií soudně trestných deliktů, tedy o bipartici (takovou mělo naše trestní právo od roku 1970 do roku 1990), kdy existovaly dvě kategorie trestných deliktů nazvané „trestný čin“ a „přečin“, které byly nově zavedeny účinným trestním zákoníkem.⁹ Trestné činy se tedy dle ustanovení §14 odst. 1 TZ dělí na přečiny a zločiny.

Trestní zákoník tedy dělí trestné činy na přečiny, které definuje jako „*všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na které zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let*“.¹⁰ Jelínek uvádí, že tato formulace není vhodná. Slovní spojení trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby „*do pěti let*“ běžně trestní zákon ani trestní řád neužívá. Spíše by se dalo použít „*méně než pět let*“.¹¹ Takovou formulaci obsahuje například § 314a odst. 1 trestního řádu.

Zločiny jsou vymezeny negativně. „*Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně na deset let.*“¹² Zákon dále rozlišuje zvláště závažné zločiny. Uvedené dělení se děje podle horní hranice sazby uvedené v zákoně. Se spácháním zvláště závažného zločinu jsou spojeny další důsledky pro pachatele. Jen u zvláště závažných trestných zločinů je možné mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody, výjimečný trest je možné uložit jen za zvláště závažný zločin, u něhož to trestní zákon dovoluje.¹³

⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹⁰ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 14 odst. 2.

¹¹ JELÍNEK, J. et al. *Trestní právo hmotné. Obecná a zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017, s. 139. ISBN 978-80-7502-230-1.

¹² Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 14 odst. 3.

¹³ NOVOTNÝ, F. *Trestní právo hmotné*. 4., dopl. a aktualiz. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 74–75. ISBN 978-80-7380-651-4.

Trestné činy můžeme rozlišovat podle rozličných hledisek. Uveďme si členění dle Jelínka:

- závažnost trestného činu (přečin, zločin, zvlášť závažný zločin);
- význam chráněného zájmu (rozděleno do třinácti hlav zvláštní části trestního zákoníku, resp. jeho dílů).

1.3 Základní zásady trestního práva

Zásady trestního práva úzce navazují na účel trestního práva, jímž je fragmentárně a subsidiárně pojatá trestněprávní ochrana. Ústavní zřízení České republiky jako jeden z klíčových objektů této ochrany je pak rozhodující determinantou této ochrany.¹⁴ Základní zásady trestního práva *se promítají v obsahu jednotlivých ustanovení a institutu trestního zákona.*¹⁵

Zásady se dělí na základní a odvozené. Základní zásady se opírají o obecnou, zvláštní a specifickou povahu základních zásad. Odvozené se třídí dle místa a uplatnění v trestním zákoníku. V rámci základní klasifikace dopadají na celý systém práva, resp. právního řádu, kdy zahrnují právo trestní (zásada humanismu, přiměřenosti).¹⁶ Mezi tyto zásady řadíme zásadu demokraticismu, humanismu, zásadu zákonnosti a přiměřenosti.

¹⁴ ŠÁMAL, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: Aspi Publishing, 1999, s. 46 a násl. ISBN 80-85963-89-2.

¹⁵ JELÍNEK, J. et al. *Trestní právo hmotné. Obecná a zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017, s. 27. ISBN 978-80-7502-230-1

¹⁶ KNAPP, V. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 83–86. ISBN 80-7179-028-1.

K základním zásadám trestního práva náleží dle Jelínka:

- Zásada *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege* (žádný trestný čin bez zákona, žádný trest bez zákona)
- Zásada subsidiarity právní represe
- Zásada humanismu
- Zásada individuální odpovědnosti fyzických osob za spáchaný čin, zásada trestní odpovědnosti právnických osob při splnění zákonem stanovených podmínek a zásada souběžné nezávislé trestní odpovědnosti fyzických a právnických osob
- Zásada *odpovědnost za zavinění*.¹⁷

Ustanovení § 37 odst. 1 trestního zákona zakotvuje zásadu zákonnosti, kdy „*trestní sankce lze ukládat jen na základě trestního zákona*.“¹⁸ Zásady zákonnosti a subsidiarity trestní represe tvoří páteř trestního práva. První z nich – zásada zákonnosti – je jednou ze základních zásad trestního práva hmotného v demokratickém typu státu. Vychází z obecné právní zásady zákonnosti neboli legality. Pojem zákonnosti v návaznosti na pojem právního státu je ústředním principem vztahu práva a státu. Koncepce právního státu vyjadřuje primát práva nad státem, neboť právní stát je vázán právem, přičemž funkcí právního státu je garantovat všem jednotlivcům rovně svobodu v právním smyslu. Zákonnost má dva základní požadavky: relevantní společenské vztahy by měly být regulovány právem a zároveň musí být právo zachovááno.

Zásada zákonnosti trestních sankcí je součástí širší obecné zásady trestního práva *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*.¹⁹ (žádný trestný čin bez zákona, žádný trest bez zákona), která je v trestním zákoníku vyjádřena v § 12 odst. 1. Trestní sankce včetně podmínek pro jejich ukládání mohou být stanoveny pouze v trestním zákoně a nemohou se zakládat na obyčejovém právu ani na rozhodnutí soudu vydaném v jiném případě. Podle § 110 se trestním zákonem rozumí trestní zákoník a podle povahy věci i zákon o soudnictví ve věcech mládeže nebo zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Pokud jde o zásadu zákonnosti, je v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže zvlášť formulována v § 3 odst. 1, který uvádí, že „*jen tento zákon*

¹⁷ JELÍNEK, J. et al. *Trestní právo hmotné. Obecná a zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017, s. 28. ISBN 978-80-7502-230-1.

¹⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹⁹ JELÍNEK, J. et al. *Trestní právo hmotné. Obecná a zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017, s. 28. ISBN 978-80-7502-230-1.

v návaznosti na trestní zákon stanoví, které jednání je proviněním, a sankce a způsob jejich ukládání“. Má-li být při ukládání trestní sankce dodržen požadavek zákonnosti, musí být druhy trestních sankcí a podmínky pro jejich ukládání zákonem stanoveny s potřebnou mírou určitosti, srozumitelnosti a přesnosti.

Hloubka zásahu do práv pachatele, se kterou je spojena realizace speciálně preventivního účelu ochranných opatření, musí být určitým způsobem ohraničena. Ne všechno, co se jeví jako účelné k dosažení nápravy a zajištění pachatele, je přípustné. Ke stanovení mezi speciálně preventivního působení slouží zásada přiměřenosti, která je formulována v tomto ustanovení. Zásada přiměřenosti je ústřední zásadou ochranných opatření, která má praktický význam pro jejich aplikaci.

Tato zásada v podstatě přebírá funkci ochrany práv sankcí dotčené osoby, kterou u trestů plní v mnohem silnější míře hlediska pro stanovení druhu trestu a jeho výměry stanovená v § 39.

Otázka přiměřenosti trestu je záležitostí, jež se týká aplikace hmotného práva, a to zejména ustanovení § 37 odst. 2 TZ a § 38 TZ ohledně přiměřenosti trestních sankcí a ustanovení § 39 odst. 1 TZ o hlediscích rozhodných pro stanovení druhu trestu a jeho výměry.²⁰ Při posuzování toho, zda závažnost zásahu do základních práv a svobod způsobená aplikovaným ochranným opatřením je přiměřená, je nutno vycházet z těchto hledisek: povahy a závažnosti pachatelem spáchaného činu, nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí pro zájmy chráněné trestním zákonem, osoby pachatele a jeho poměrů. Přitom je nutné celkové posouzení všech uvedených hledisek. Přípustnost určitého ochranného opatření tedy nesmí být hodnocena podle vztahu ke každému z uvedených hledisek odděleně, nýbrž musí být k těmto hlediskům přihlédnuto v jejich souhrnu. Při celkovém hodnocení všech v úvahu přicházejících hledisek má zpravidla největší váhu nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí pro zájmy chráněné trestním zákonem.

Latinská zásada se promítá trestním zákonem a trestním řádem jako jedna ze základních zásad. Je možno říct, že ji nalezneme v trestním řízení v dikci dle Nejvyššího soudu ze dne 16. 10. 2013, sp. zn. 7 Tdo 894/2013. *„nikdo nemůže být potrestán či stíhán v trestním řízení podléhající pravomoci téhož státu za trestný čin, za který byl již*

²⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR čj. ze dne 16.10.2013, sp. zn. 7 Tdo 894/2013

osvobozen či odsouzen konečným rozsudkem podle zákona a trestního řádu tohoto státu“.²¹ S odkazem na Listinu základních práv a svobod je stanovena v čl. 40 odst. 5²² zásada, že nikdo nemůže být trestně stíhán za čin (rozumí se skutek), pro který byl již odsouzen nebo zproštěn obžaloby (překážka věci rozhodnuté).

Zákaz dvojího počítání je vyjádřen v ustanovení § 39 odst. 4 větě první trestního zákoníku.²³ Má zabránit tomu, aby se jedna a tatáž okolnost ve stejné intenzitě přičítala pachateli dvakrát, tedy jako znak skutkové podstaty trestného činu, slovy trestního zákoníku „zákonný znak trestného činu“ (hledisko viny), a podruhé jako okolnost polehčující nebo přitěžující (hledisko trestu).

Pachatel je tak buď dvakrát zvýhodněn, nebo dvakrát znevýhodněn. V trestním řádu je tato zásada promítnuta do ustanovení § 11, který vymezuje důvody nepřipustnosti trestního stíhání.

Uvedená zásada se promítá i do rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva. Například v rozsudku dne 29. 5. 2001 25711/94 ve věci *Oliveira proti Švýcarsku*²⁴ se zásada promítla způsobem, který změnil pohled na věc. Jednalo se o dopravní nehodu, při níž stěžovatelka dostala na zledovatělé vozovce smyk, narazila do dvou jiných vozidel, přičemž jedné osobě způsobila těžkou újmu na zdraví. Stěžovatelka byla postížena jednak za nezvládnutí řízení vozidla z důvodu nepřizpůsobení rychlosti podmínkám provozu, jednak za ublížení na zdraví z nedbalosti. ESLP se vyjádřil tak, že skutek je možno rozdělit na dva trestné činy s tím, že by o skutku rozhodl jeden orgán v jednom řízení.

Při výkladu pojmu „trestný čin“ tedy bylo vycházeno z totožnosti skutku.

²¹ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

²² Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky.

²³ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

²⁴ Rozsudek ESLP ze dne 29. 5. 2001, ve věci 25711/94 Oliveira proti Švýcarsku

2 TRESTNÝ ČIN

V této kapitole bude pojednáno o znacích trestného činu a jejich kategorizaci v druhé kapitole trestního zákoníku.

2.1 Různá pojetí činu soudně trestného

*„Trestným činem se rozumí jen čin soudně trestný, a pokud z jednotlivého ustanovení nevyplývá něco jiného, též příprava k trestnému činu, pokus trestného činu, organizátorství, návod a pomoc.“*²⁵ Z uvedeného vyplývá že jen činy protiprávní mohou být soudně trestné. Každý soudně trestný čin není protiprávním činem. Právě slovo „soudně“ odlišuje tento typ právního deliktu od ostatních, srovnatelných deliktů, postižitelných však jinak. Čin soudně trestný je nadřazeným pojmem trestného činu, který je dle de lege lata zahrnován do kategorie zločin nebo přečin.²⁶

Fakticky, skutkově je každý právního deliktu o čin nebezpečný, pro společnost, tj. závažný čin, což prozrazuje jeho mimoprávní obsah. Který je dán určitou povahou objektu, objektivní stránky, subjektu a subjektivní stránky toho kterého právního deliktu. Uvedené čtyři pojmy označujeme jako prvky právního deliktu.²⁷

Nebezpečnost činu pro společnost jako právní pojem platná trestněprávní úprava²⁸ opustila a nahradila ho pojmem společenská škodlivost.²⁹ Společenskou škodlivost určují kategorie povaha a závažnost trestného činu.³⁰ Uvedené pojmy se v určité míře projevují ve znacích vyjmenovaných prvků deliktu a jako takové představují materiální stránku právního deliktu. Ta je spojena s určitými typy právního deliktu. Právním vyjádřením materiální stránky právního deliktu bude jeho skutková stránka obsahující také materiální stránku. Trestněprávním vyjádřením materiální stránky trestného činu bude skutková podstata trestného činu. Ta obsahuje typovou materiální stránku trestného činu.

²⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 111.

²⁶ KRATOCHVÍL, V. A KOL. *Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. 2.* Vydání. Brno: MU v Brně. 1994, s. 167.

²⁷ KRATOCHVÍL, V. A KOL. *Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. 2.* Vydání. Brno: MU v Brně. 1994, s. 167.

²⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

²⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 12 odst. 2.

³⁰ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 39 odst. 2.

2.2 Trestný čin

Český právní řád pojem trestu nevymezuje. V Právnickém slovníku je definováno, že trest je „nejtypičtější trestní sankcí v českém trestním právu, kterou jako opatření státního donucení ukládají soudy v trestním řízení jménem státu pachatelům trestných činů za spáchané trestné činy. Trestem se pachateli působí určitá újma na svobodě, právech, majetku a zároveň se tak vyslovuje morální odsouzení činu a toho, kdo jej spáchal.“³¹ Trest je tedy vždy právním následkem spáchaného trestného činu a je pojmově vymezen jako opatření státního donucení, které je v trestním řízení ukládáno příslušnými soudy jménem státu pachateli trestného činu.

Nový trestní zákoník přinesl v této oblasti řadu drobných, ale i podstatných změn, jež se dotýkají jak obecné, tak zvláštní části. Praxe ukazuje, že ne vždy byly přínosem. Přitom problematika upouštění od materiálního pojetí trestného činu a zavedení pojetí formálního byla těsně spjata s úvahami o nedostacích trestněprávní úpravy a se snahami o její nezbytné zdokonalení.

Zákonodárce charakterizuje trestný čin v ustanovení § 13 odst. 1 TZ takto: „*Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.*“³² Trestným činem je tedy protiprávní čin, označený zákonem za trestný a který vykazuje znaky uvedené v zákoně. Tyto obligatorní podmínky musí být splněny současně: protiprávnost a znaky uvedené v trestním zákoně.

Prvním znakem trestného činu je protiprávnost – tedy rozpor s právní normou v rámci celého právního řádu. Trestným činem jsou pak nedovolené činy, činy protiprávní. Protiprávnost formální je dovozována z celého právního řádu.³³

Kratochvíl dodává, že „*jediným a výlučným základem trestní odpovědnosti (viny) je podle českého trestního práva čin soudně trestný coby jednota ‚faktického‘ a právního, resp. protiprávního ve smyslu celého právního řádu*“.³⁴

³¹ HENDRYCH, D. et al. *Právní slovník*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1133. ISBN 978-80-7400-059-1.

³² Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 13 odst. 1.

³³ JELÍNEK, J. et al. *Trestní právo hmotné. Obecná a zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017, s. 31. ISBN 978-80-7502-230-1.

³⁴ KRATOCHVÍL, V. a P. ŠTURMA. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 167. ISBN 80-7179-820-7.

Trestní zákoník pojem „čin soudně trestný“ používá v § 111 a navazuje tak na Listinu základních práv a svobod, konkrétně na její čl. 40 odst. 1, podle něhož „*jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy*“.³⁵

Nejvyšší soud se k pojmu skutek vyjádřil následovně dne 26.6.2001, sp. zn. 11 Tz 129/2001.: „*Předmětem trestního stíhání je vždy skutek, v němž je spatřován trestný čin, přičemž podstatou skutku je trestněprávně relevantní jednání pachatele a jím zapříčiněný trestněprávně významný následek. Od skutku je nutno odlišovat jeho popis, který musí obsahovat ty skutkové okolnosti, které jsou právně významné z hlediska naplnění jednotlivých znaků skutkové podstaty stíhaného trestného činu.*“³⁶

Původní úprava trestního zákona znala pouze vymezení trestných činů. V současném pojetí, jež je stejné u většiny evropských zemí, dělíme trestné činy na přečiny a zločiny³⁷. Uvedené se dělí dle míry jejich závažnosti. Bipartice vychází z odstupňované závažnosti – její míry.

Se spácháním zvláště závažného zločinu jsou spojeny další důsledky pro pachatele.³⁸ Trestné je jak jednání úmyslné (§ 15), tak nedbalostní (§ 16).

2.2.1 Kategorizace trestných činů

„*Kategorizací soudně trestných deliktů rozumíme rozdělení těchto činů podle různých hledisek.*“³⁹ „*České trestní právo zná od 1.1.2010 dvě kategorie soudně trestných deliktů, a to přečiny a zločiny (§ 14)*“⁴⁰ Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku vychází z odstupňované typové závažnosti soudně trestních jednání vyjádřené trestní sazbou. Subkategorie zločinů, tj. kategorie odvozené od kategorie základní, představují zvláště závažné činy. Kritériem kategorizace trestných činů je kombinace formy zavinění

³⁵ Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky.

³⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 6. 2001, sp. zn. 11 Tz 129/2001

³⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 14.

³⁸ JELÍNEK, J. K pojmu trestného činu v novém trestním zákoníku. In JELÍNEK, J (ed.). *O novém trestním zákoníku. Sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnícké dny*. Praha: Leges, 2009, s. 29. ISBN 978-80-210-499-1.

³⁹ JELÍNEK, J. et al. *Trestní právo hmotné. Obecná a zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017, s. 31. ISBN 978-80-7502-230-1

⁴⁰ JELÍNEK, J. et al. *Trestní právo hmotné. Obecná a zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017, s. 140. ISBN 978-80-7502-230-1

a trestní sazby odnětí svobody. „*Jen trestní zákon vymezuje trestné činy a stanoví trestní sankce, které lze za jejich spáchání uložit.*“⁴¹

„*Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let (§14)*“⁴².

U úmyslných trestných činů je rozhodující pro rozhraničení přečinů od zločinů horní hranice trestní sazby odnětí svobody, která je uvedena v základní skutkové podstatě, bez ohledu na to, jaký typ zavinění se vztahuje k okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby. Je třeba zmínit, že například trestný čin ublížení na zdraví⁴³ je úmyslným trestným činem, i když jde o přečin z hlediska k nastavení trestní sazby.⁴⁴ Dle § 14 odst. 2 TZ jsou za přečiny pokládány „*všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let*“.⁴⁵

Za přečiny jsou považovány veškeré činy spáchané z nedbalosti a úmyslné trestné činy s horní hranicí trestu odnětí svobody v trvání do pěti let, a to včetně samotné horní hranice pěti let odnětí svobody.

V případě zločinů jsou jimi negativně vymezeny všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákoníku přečiny. Pouze trestní sazba diferencuje základní kategorii zločinů.

Tyto se pak dělí na dvě kategorie – zvláště závažné, spojené s trestní hranicí trestní sazby odnětí svobody nejméně deset let, a na zločiny ostatní s horní hranicí trestní sazby nižší než deset let, zároveň však vyšší než pět let, odlišující je od úmyslných přečinů.⁴⁶

2.2.2 Klasifikace trestných činů v užším smyslu

Vedle výše uvedené kategorizace trestných činů lze na základě objektivní stránky klasifikovat přípravu *Jednání, které záleží v úmyslném vytváření podmínek pro spáchání zvláště závažného zločinu (§ 14 odst. 3), zejména v jeho organizování, opatřování nebo přizpůsobování prostředků nebo nástrojů k jeho spáchání, ve spolčení, srocení, v*

⁴¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 12 odst. 2.

⁴² Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 14 odst. 2.

⁴³ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 146.

⁴⁴ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 146 odst. 1, 3, 4.

⁴⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 14 odst. 2.

⁴⁶ KRATOCHVÍL, V. a P. ŠTURMA. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 180–182. ISBN 80-7179-820-7.

*návodu nebo pomoci k takovému zločinu, je přípravou jen tehdy, jestliže to trestní zákon u příslušného trestného činu výslovně stanoví a pokud nedošlo k pokusu ani dokonání zvláště závažného zločinu.*⁴⁷ a pokus „*Jednání, které bezprostředně směřuje k dokonání trestného činu a jehož se pachatel dopustil v úmyslu trestný čin spáchat, je pokusem trestného činu, jestliže k dokonání trestného činu nedošlo.*“⁴⁸, které se liší od dokonaneho trestného činu. „*Trestným činem se rozumí jen čin soudně trestný, a pokud z jednotlivého ustanovení trestního zákona nevyplývá něco jiného, též příprava k trestnému činu, pokus trestného činu, organizátorství, návod a pomoc.*“⁴⁹ Trestní zákoník dále počítá se spolupachatelstvím. „*Byl-li trestný čin spáchán úmyslným společným jednáním dvou nebo více osob, odpovídá každá z nich, jako by trestný čin spáchala sama (spolupachatelé)*“.⁵⁰ organizátorstvím, návodem i pomocí⁵¹. Kromě jednorázových deliktů existují i dílčí útoky vedené jednotlivci se záměrem naplňujícím, byť i v souhrnu, skutkovou podstatu trestného činu, jež jsou spojeny stejným nebo obdobným způsobem provedení, vedené jednotlivci se záměrem naplňujícím, byť i v souhrnu, skutkovou podstatu trestného činu, jsou spojeny stejným nebo obdobným způsobem provedení. Naplňování stejné skutkové podstaty trestného činu dílčími útoky byl splněn i v případě naplnění skutkové podstaty základní a kvalifikované, nebo v případě, pokračuje-li pachatel v trestném činu ve formě pokusu, přípravy či určitým dílem k dokonání trestné činnosti.

⁴⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 20.

⁴⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 21.

⁴⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 111.

⁵⁰ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 23.

⁵¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 24.

3 SKUTKOVÁ PODSTATA TRESTNÉHO ČINU

Vyjádřením materiální stránky trestného činu je jeho skutková podstata, která obsahuje typovou míru společenské škodlivosti tohoto právního deliktu, vyjádřenou znaky charakterizujícím jeho prvky. Skutkovou podstatu můžeme označit jako formální stránku trestného činu. Typová škodlivost trestného činu je obsažena v jeho skutkové podstatě – tím předurčuje *její základní charakteristický rys, kterým je typičnost činu, jehož znaky skutková podstata zahrnuje*.⁵² Skutková podstata určitého trestného činu tedy byla naplněna jednáním určitého pachatele.

Skutková podstata označuje zákonný typ trestného činu, podle níž se posuzuje konkrétní skutkový děj, jednotlivý čin s cílem zjistit, zda tu je, či není vina pachatele trestným činem.

Již zmíněné vymezení trestného činu v ustanovení § 13 odst. 1 představuje obecně definovaný trestný čin prostřednictvím jeho skutkové podstaty, která je uvedena ve zvláštní části trestního zákoníku. Právě prostřednictvím skutkové podstaty je čin konkretizován jak na úroveň typu trestněprávního deliktu, tak z hlediska společenské škodlivosti, „*Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.*“⁵³ ale také z hlediska znaků skutkové podstaty vyjádřené v ustanovení § 13 odst. 1 TZ. Naplněním skutkové podstaty trestného činu dochází ke konstatování viny.⁵⁴

Strukturovaný obsah skutkové podstaty trestného činu vyplývá nejen ze zvláštní části, nýbrž i z obecné části trestního zákoníku. Subjekt trestného činu je v každé skutkové podstatě obecně obligatorně charakterizován věkem a přičetností, v případě mladistvých pachatelů pak rozumovou a mravní vyspělostí. Obecně jej tedy označuje nějaká vlastnost (tzv. konkrétní subjekt) nebo určitá způsobilost, postavení (tzv. subjekt speciální). Obecně obligatorními znaky objektivní stránky trestného činu jsou jednání, následek a příčinná souvislost mezi nimi.

⁵² KALLAB, J. *O skutkové podstatě a konkurenci trestných činů*. Praha: Bursík & Kohout, 1911, s. 129 a násl.

⁵³ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 12 odst. 2.

⁵⁴ KRATOCHVÍL, V. Obecné a zvláštní negativní znaky skutkové podstaty trestného činu (vztah jejich extenzivního výkladu s přímou aplikací a jejich nepřímé aplikace analogické). *Trestněprávní revue*. 2020, roč. 19, č. 2, s. 77. ISSN 1213-5313.

Mezi obecné fakultativní znaky této stránky patří způsob jednání, místo, čas spáchání a účinek. Obecně obligatorní znaky objektu trestného činu jsou zpravidla ve skutkové podstatě uvedeny. Obecně obligatorním znakem subjektivní stránky trestného činu je zavinění.⁵⁵

Podle Kratochvíla je tedy skutková podstata trestného činu „*trestného činu právní formou jeho typové materiální stránky obsahující systém typových obligatorních a fakultativních znaků jeho subjektu, objektivní stránky, objektu a subjektivní stránky, uvedených v obecné a zvláštní části trestního zákoníku*“.⁵⁶

Ústavní soud uvedl dne 18. 3.2003, sp. zn. Pl. ÚS 4/03.: „*Skutková podstata trestného činu představuje vždy formální vyjádření takového jednání, které je většinou společností reprezentovanou většinou dosaženou při hlasování v zákonodárném sboru považováno za natolik společensky nebezpečné, že musí být jako určitý specifický typ či druh jednání samostatně prohlášeno za trestné a vymezeno jako samostatná skutková podstata trestného činu.*“⁵⁷ Podle soudu je nepochybné, že zákonná kvalifikace určitého jednání jako trestného činu zakládá nedovolenost a protiprávnost takového jednání, a implikuje tedy povinnost adresátů takové právní normy počínat si tak, aby jejich jednání trestný čin nenaplňovalo, a v tomto smyslu omezuje volný a svobodný prostor jednotlivce v jeho jednání tak, jak jej garantuje čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. Z tohoto hlediska pak zákonná kvalifikace určitého jednání jako trestného činu představuje omezení základních práv a svobod, které musí v souladu s čl. 4 odst. 3 Listiny základních práv a svobod platit pro všechny případy, které splňují stanovené podmínky, stejně.⁵⁸

⁵⁵ MASLANYOVÁ, D. *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná část*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s.

⁵⁶ KRATOCHVÍL, V. a P. ŠTURMA. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 199. ISBN 80-7179-820-7.

⁵⁷ Usnesení Ústavního soudu ze dne 18.3.2003, sp. zn. Pl. ÚS 4/03

⁵⁸ Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky

3.1 Třídění skutkových podstat

Pro snadnější pochopení pojmu a struktury skutkové podstaty je třeba rozdělit si je na charakter a stupeň typové společenské škodlivosti trestného činu, jehož znaky skutková podstata obsahuje. Rozlišeny jsou skutkové podstaty základní, kvalifikované a privilegované. Základní skutková podstata je zde určitým východiskem co do míry společenské škodlivosti. Zpravidla je obsažena v prvním odstavci, například v ustanovení dle § 205 odst. „*Kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, a.*“⁵⁹ 1 písm. a) „*způsobí tak na cizím majetku škodu nikoliv nepatrnou*“.⁶⁰ Kvalifikovaná podstata obsahuje znaky trestného činu pro společnost škodlivějšího, než je čin uvedený ve skutkové podstatě základní. Oběma je potom společný typový charakter materiální stránky trestného činu. Kvalifikovaná podstata je uvedena například v ustanovení § 205 odst. 3. Není-li kvalifikovaná podstata obsažena v odst. 2, nalezneme ji v odstavcích dalších. Privilegovaná skutková podstata pak obsahuje znaky činů pro společnost méně škodlivých, než jsou ty, které charakterizuje skutková podstata základní.⁶¹

Pro ilustraci si rovněž uvedu příklad negativního znaku skutkové podstaty ohledem judikatury Nejvyšší soud dne 17.7.2019, sp. zn. 6 Tdo 425/2019 rozhodl: „*Dovolatel (obviněný) při spouštění poškozeného z předskalí, z výšky asi 10 metrů nad zemí, ačkoliv si mohl být jako zkušený lezec vědom veškerých možných následků svého nedbalého postupu, nezajistil dostatečně volný konec lana... tím, že na jeho konci neudělal uzel, aby lano neproklouzlo jisticí pomůckou grigri, při spouštění poškozeného nekontroloval vedle samotného průběhu spouštění i volný konec lana, zejména kolik lana ještě zbývá, aby předešel proklouznutí příliš krátkého lana jisticí pomůckou, což se skutečně stalo a zapříčinilo pád poškozeného z výšky asi sedmi metrů na zem, v důsledku čehož utrpěl ublížení na zdraví.*“⁶²

⁵⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 205 odst. 1.

⁶⁰ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 205 odst. 1.a.

⁶¹ KRATOCHVÍL, V. a P. ŠTURMA. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 200. ISBN 80-7179-820-7.

⁶² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2019, sp. zn. 6 Tdo 425/2019

3.2 Znaky skutkové podstaty

Jak již bylo zmíněno výše, mezi znaky skutkové podstaty řadíme následující: osobu pachatele trestného činu, objekt, objektivní a subjektivní stránku.

3.3 Subjekt (pachatel) trestného činu

Subjektem *trestného činu se rozumí fyzická osoba, která svým jednáním naplnila všechny znaky jeho skutkové podstaty, ve všech jeho zákonných formách, jsou-li trestné.*⁶³ Osobu pachatele je nutno chápat diferenciovaně, tzn. odlišně vzhledem k vině a odlišně vzhledem k trestní sankci. Mísení obou přístupů by narušilo rovnost před zákonem, předvídatelnost práva a právní jistoty. Jedná zde tedy pachatele trestného činu (vina, trestní odpovědnost) osobnost pachatele trestného činu (trestní sankce, právní následky základu trestní odpovědnosti). Pachatel musí vykonat činnost, která je popsána v příslušném ustanovení zvláštní části trestního zákoníku (pachatel na dokonaném trestném činu), nebo ji alespoň připravovat či se o ni pokusit (pachatel přípravy nebo pokusu). Pachatelem je tedy ten, kdo bezprostředně spáchal trestný čin, neboť pachatel může mít spolupachatele či účastníky.

Pachatelem trestného činu je tedy trestně odpovědná osoba, která naplnila znaky trestného činu, jak uvádí Novotný.⁶⁴ Pachatelem je tedy fyzická osoba, která svým jednáním naplnila všechny znaky trestného činu a v době jeho spáchání dovršila patnáctý rok věku a byla přičetná. V tomto smyslu je pachatelem nejen ten, kdo naplnil všechny znaky trestného činu, tedy dokonal trestný čin, ale i ten, jehož jednání zůstalo ve stadiu přípravy⁶⁵ nebo pokusu⁶⁶, jakož i osoba, kterou podle trestního zákona označujeme jako spolupachatele⁶⁷ nebo účastníka na trestném činu⁶⁸.

U mladistvého pachatele přistupuje k jeho rozumové a mravní vyspělosti., *Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně*

⁶³ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 22 odst. 1.

⁶⁴ NOVOTNÝ, O. et al. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Praha: ASPI, 2003, s. 131. ISBN 80-901185-1-8.

⁶⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 20.

⁶⁶ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 21.

⁶⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 23.

⁶⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 24.

odpovědný.“⁶⁹ První dva znaky jsou obligatorní, zbývající dva znaky jsou obecně fakultativní. Osobností pachatele trestného činu se rozumí pachatel jako objekt trestu, ochranného opatření nebo opatření. Narozený člověk není nadán potřebnými duševními schopnostmi z hlediska trestní odpovědnosti. Osoba, která nedosáhla určitého stupně zralosti podmíněné jejím biologickým a psychosociálním rozvojem, nemůže být trestně odpovědná, neboť u ní nejsou dány schopnosti rozpoznávací a určovací, a proto je taková osoba postavena na roveň osobě nepříčetné pro duševní poruchu.⁷⁰

3.3.1 Věk

Trestní zákoník v ustanovení § 25 uvádí věkovou hranici 15 let, „*Kdo v době spáchání činu nedovrší patnáctý rok svého věku, není trestně odpovědný*“. Od něj se odlišuje věk mentální. Dovršením věku 15 let nevzniká trestní odpovědnost v plném rozsahu, tzn. jako u pachatelů dospělých. V článku 32 odst. 1 Listiny základních práv a svobod⁷¹ je zakotveno trestní právo mladistvých se zvláštní úpravou podmínek mladistvých pachatelů. Trvá-li trestný čin po delší dobu, jako je tomu při pokračování v trestném činu nebo u trestného činu trvajících či hromadného, vztahuje se trestní odpovědnost pouze na období po dovršení 15 let věku, neboť za jednání jinak trestné a spáchané před dovršením 15 roku věku, byť by jinak bylo součástí pokračování trestné činu, trestného činu hromadného nebo trvajících, nemůže být takové dítě z důvodu nedovršení stanovené věkové hranice trestně odpovědné.

Osoby mladší 15 let jsou označeny výrazem dítě. Takové dítě je ve smyslu obecné části trestního zákoníku trestně neodpovědné. Hranice 15 let tedy vymezuje časové období absolutní trestní neodpovědnosti, v němž se obecně předpokládá s ohledem na nízký věk nedostatek potřebné mentální a ovládací schopnosti. Dovršením 18 let se stává osoba plně trestně odpovědnou.

Obecnou polehčující okolností je skutečnost, spáchá-li trestný čin osoba, která je blízká věku mladistvých. Spáchá-li osoba, která dovršila 12 rok svého věku a je mladší než 15 let, některý čin, za který trestní zákoník ve své zvláštní části dovoluje uložení

⁶⁹ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), § 5 odst. 1.

⁷⁰ ŠÁMAL, P. et al. *Trestní zákoník*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 366–368. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁷¹ Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky.

výjimečného trestu, uloží mu soud ochrannou výchovu.⁷² „Uložení ochranné výchovy je velmi závažným zásahem do osobní svobody dítěte a představuje vždy krajní řešení. Proto je třeba splnění podmínek jejího uložení věnovat náležitou pozornost; je-li ukládána nezletilému dítěti podle § 93 odst. 3 zákona č. 218/2003 Sb. musí být jediným a posledním řešením s ohledem na povahu spáchaného činu jinak trestného i nezbytnou nutnost zajistit jeho řádnou výchovu. V tomto smyslu i zde platí princip subsidiarity ve vztahu k jiným opatřením, popř. možnosti uložení ústavní výchovy podle § 46 zákona o rodině.“⁷³ Tuto pak lze prodloužit až do dovršení 19 let věku. „Ochranná výchova potrvá, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle však do dovršení osmnáctého roku věku mladistvého; vyžaduje-li to zájem mladistvého, může soud pro mládež ochrannou výchovu prodloužit do dovršení jeho devatenáctého roku.“⁷⁴

České trestní právo zná pojem kolektivní odpovědnost, zná i pojem odpovědnost právnických osob. Znaky trestného činu charakterizují subjekt trestného činu z hlediska trestní odpovědnosti a je třeba odlišovat charakteristiky osobnosti pachatele pro účely trestání. Možnost právnických osob stát se v českém trestním právu subjektem trestní odpovědnosti – tedy pachatelem trestného činu – je výsledkem vlivu mezinárodních závazků a globalizace.⁷⁵

K vlastnímu pachatelství právnické osoby Nejvyšší soud. ze dne 30. 4 2008, sp. zn. 8 Tdo 514/2008 uvádí: „ustanovení definuje pachatele trestného činu (pokud jde o přípravu a pokus trestného činu, subsidiárně se použijí § 20 a 21 TrZ), přičemž povaha právnické osoby ovšem vylučuje pouhé převzetí pojetí pachatelství nebo spolupachatelství z trestního zákoníku, kdy zejména pachatelství právnické osoby je vázáno na přičitatelnost škodlivosti následku trestného činu“.⁷⁶

Zatímco trestní zákoník definuje pachatele trestného činu jako osobu, která svým jednáním naplnila znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, u právnických osob definuje pachatele jako právnickou osobu, které lze přičítat

⁷² Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), § 93 odst. 3.

⁷³ Nejvyšší soud jako soud pro mládež ze dne 30. 4 2008, sp. zn. 8 Tdo 514/2008

⁷⁴ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), § 22 odst. 2.

⁷⁵ Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

⁷⁶ ŠÁMAL, P et al. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha: C. H. Beck, 2012, § 9. ISBN 978-80-7400-592-3.

porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem uvedeným v tomto zákoně.⁷⁷

Pokud jde o odpovědnost právnických osob, je vždy trestně odpovědný ten, který za právnickou osobu jedná svým jménem. U kolektivních orgánů je třeba vždy posuzovat, kteří členové kolektivního orgánu naplnili znaky konkrétní skutkové podstaty trestného činu. Proto u představenstva může být dána odpovědnost všech jeho členů, ale mohou být odpovědni jen někteří z nich.

Trestní zákoník v ustanovení § 114 odst. 2 upravuje tzv. jednání za jiného, kdy je stanoveno, že pachatel musí být nositelem zvláštní vlastnosti. Jak již bylo zmíněno výše, fyzická osoba musí v době spáchání trestného činu splňovat určité znaky, které zákonodárce předpokládá.

3.3.2 Nepříčetnost

Příčetností rozumíme způsobilost být pachatelem trestného činu, pokud závisí na duševních schopnostech pachatele. Příčetnost je podmíněna schopností pachatele chápat význam svého činu pro společnost a ovládat své jednání. Nebylo by spravedlivé trestat osobu, která tyto schopnosti nemá. Jak konstatoval Ráliš, „*mluvit o svobodě vůle má smysl jen v sociálním či sociologickém smyslu, v rámci určité normativní komunity*“.⁷⁸ Otázka příčetnosti a šířeji přičitatelnosti viny je naprosto zásadní. Vždyť na základě výroku o nepříčetnosti během činu může být někdo zproštěn viny, zatímco pokud by takový výrok vyřčen nebyl, mohl takový člověk strávit zbytek života (nebo jeho část) ve vězení.⁷⁹

Trestní zákon vychází z negativního vymezení duševních schopností a jejich předpokladů.

Podle § 26 TZ platí: „*Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.*“⁸⁰

Rozsah pojmu protiprávnost v kontextu zmíněného ustanovení zahrnuje ve smyslu § 13

⁷⁷ JELÍNEK, J. et al. *Trestní právo hmotné. Obecná a zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017, s. 197. ISBN 978-80-7502-230-1

⁷⁸ VÁVRA, M. *Kdo je vinen? Sociologie trestního práva a trestání*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 61. ISBN 978-80-7380-390-2.

⁷⁹ NOVOTNÝ, O. et al. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 3. vyd. Praha: Codex, 1997, s. 75. ISBN 80-210-1301-X.

⁸⁰ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

odst. 1 TZ navíc i protiprávnost trestní, tedy trestnost činu, jakož i znaky skutkové podstaty. V rámci samotného pojmu duševní porucha se obvykle odlišují duševní choroby.

V ustanovení § 123 TZ nalezneme novou legální definici duševní poruchy: „*Duševní poruchou se rozumí mimo duševní poruchy vyplývající z duševní nemoci i hluboká porucha vědomí, mentální retardace, těžká asociální porucha osobnosti nebo jiná těžká duševní nebo sexuální odchylka.*“⁸¹ Duševní poruchou vyvolaná neschopnost rozumová znamená, že nepřičetný pachatel v důsledku tohoto psychického stavu nerozpoznal protiprávnost svého činu. Protiprávnost tedy musí být pachateli zjevná. Otázka nepřičetnosti musí být vždy zkoumána ve vztahu k určitému činu a pachateli.

Nejvyšší soud ze dne 30. 11 2016, sp. zn. 7 Tdo 1006/2016-39 projednal „*Obecně také platí, že otázka nepřičetnosti je otázkou právní, jejíž posouzení náleží orgánům činným v trestním řízení na základě skutečností vyplývajících z provedených důkazů. Povaha této otázky pak vyžaduje, aby její posouzení bylo založeno na odborných znalostech z oboru psychiatrie a nikoliv psychologie.*“⁸²

Trestní odpovědnost pachatele a její míra za čin spáchaný ve stavu zaviněné nepřičetnosti jim samotným závisí na formách zaviněné nepřičetnosti, která je zakotvena v ustanovení § 360 odst. 1: „*Kdo se požitím nebo aplikací návykové látky přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí činu jinak trestného, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let; dopustí-li se však činu jinak trestného, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán tímto trestem mírnějším.*“⁸³ A dále pak v § 360 odst. 1: „*Ustanovení odstavce 1, jakož i § 26 se neužije, přivedl-li se pachatel do stavu nepřičetnosti v úmyslu spáchat trestný čin, nebo spáchal trestný čin z nedbalosti, která spočívá v tom, že se přivedl do stavu nepřičetnosti.*“⁸⁴ Uvedený odstavec lze přeložit jako jednání svobodné své příčině, které spočívá v úmyslném přivedení do stavu nepřičetnosti, a to s cílem spáchat v tomto stavu úmyslný trestný čin – v této souvislosti se hovoří o „pítí na kuráž“. Už z hlediska viny je zde odpovědnost pachatele zachována v plném rozsahu, jako by nepřičetnosti nebylo.

⁸¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 126.

⁸² Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 1006/2016-39 ze dne 30. 11 2016.

⁸³ Neboli Rauschdelikt, opilství.

⁸⁴ Actio libera in causa dolosa a culposa.

Je tedy přitěžující okolností.⁸⁵ Jedná se o „*podstatu jednání že se pachatel přivede do stavu nepřičetnosti v tomto stavu se dopustí činu jinak trestného pokud Actio libera in causa*“⁸⁶ jak formy zavinění pachatele ve vztahu k přivedení do stavu nepřičetnosti úmyslná i nedbalostní. Nejvyšší soud ze dne 7.11. 2012, sp. zn. 7 Tdo 1274/2012-247 projednal „*Pachatel je však trestně odpovědný i v tom případě, ve kterém si přivodil stav nepřičetnosti požitím alkoholického nápoje nebo aplikací jiné návykové látky, při zavinění (úmyslném nebo nedbalostním), které zahrnuje pouze vyvolání si stavu nepřičetnosti tímto způsobem, a spáchal-li potom v tomto stavu trestný čin, tedy tzv. kvazidelikt. Ve vztahu k tomuto činu (kvazideliktu – jakoby deliktu) však není dáno zavinění. V takovém případě je trestně odpovědný za trestný čin opilství podle § 201a odst. 1 tr. zák., nyní opilství podle § 360 odst. 1 tr. zákoníku (srov. Novotný, O., Vanduchová, M. a kol. Trestní právo hmotné – I. obecná část. Praha: ASPI, a. s., 2007, s. 200-201)*“⁸⁷

Rauschdelikt je tzv. vlastnoručním deliktem, stejně jako ohrožení pod vlivem návykové látky, který nelze spáchat formou nepřímého pachatelství, tzn. zneužitím živého nástroje.

Zajímavostí či paradoxem je skutečnost, že výrok o nepřičetnosti nevynáší v konečném důsledku lékař, ale soudce. Otázka nepřičetnosti je otázkou právní, kterou posuzují orgány činné v trestním řízení. Expert, v tomto případě lékař, pouze vypracovává odborné stanovisko. Nepřičetnost tedy sice konstatuje soud, ale ne bez odborného posudku z medicínské oblasti.

Kde je nepřičetnost, tam není z hlediska trestního práva a právní teorie vina, takže tam také není možno trestat. Ale jak je tomu v případě, když se do stavu nepřičetnosti přivede pachatel vlastní aktivitou neboli jazykem práva vlastním zaviněním

Obligatorem důsledkem je dikce ustanovení § 40 odst. 1 TrZ a § 25 odst. 2 zákona soudnictví ve věcech mládeže: „*Jestliže pachatel spáchal trestný čin ve stavu zmenšené přičetnosti, který si, a to ani z nedbalosti, nepřivodil vlivem návykové látky, přihlédne*

⁸⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 42 písm. c).

⁸⁶ JELÍNEK, J. et al. *Trestní právo hmotné. Obecná a zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017, s. 873. ISBN 978-80-7502-230-1

⁸⁷ Nejvyšší soud ze dne 7.11.2012, sp. zn. 7 Tdo 1274/2012-247

soud k této okolnosti při stanovení druhu trestu a jeho výměry. ⁸⁸ „Při stanovení druhu trestního opatření a jeho výměry soud pro mládež přihlédne také k tomu, že mladistvý spáchal provinění ve stavu zmenšené přičetnosti, který si přivodil vlivem návykové látky.“⁸⁹

Důsledkem zmenšené přičetnosti je:

- uložení ochranného léčení;⁹⁰
- snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby za současného uložení ochranného léčení;⁹¹
- upuštění od potrestání za současně uloženého ochranného léčení;⁹²
- upuštění od uložení trestního opatření za současně uloženého ochranného léčení nebo zabezpečovací detence.⁹³

Tabulka 1: Zavinění a následky

	Zavinění ve vztahu pod vlivem návykové látky, tj. zavinění ke stavu nepřičetnosti	Zavinění ve vztahu k trestnému činu, příp. kvazideliktu
Actio libera in causa dolosa	Úmysl	Úmysl
Actio libera in causa culposa	Úmysl nebo nedbalost	Nedbalost
Trestný čin opilství	Úmysl nebo nedbalost	Bez zavinění
Neodpovídá za své chování	Bez zavinění	Bez zavinění

Zdroj: JELÍNEK, J. et al. *Trestní právo hmotné. Obecná a zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017, s. 208. ISBN 978-80-7502-230-1.

3.3.3 Fakultativní znaky subjektu trestného činu

Většinu trestných činů může spáchat jako pachatel kdokoli, kdo v době činu dovršil 15 let a je přičetný. Trestný čin může spáchat i právnická osoba. Některé trestné činy však tvoří výjimku. Jsou to trestné činy, které vyžadují zvláštní vlastnosti pachatele nebo jeho zvláštní postavení či způsobilost (tzv. konkrétní a speciální subjekt).

⁸⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 40 odst 1

⁸⁹ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

⁹⁰ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník § 99 odst. 2 písm. a.

⁹¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník § 40 odst. 2

⁹² Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník § 47 odst. 1.

⁹³ NEZKUSIL, J. Kategorizace trestných činů v návrhu rekodifikace trestního práva hmotného. *Trestní právo*. 2008, č. 7-8, roč. 12, s. 34 ISSN 1211-2860.

Do první skupiny patří konkrétní subjekt, kdy trestnost činu je spojena jen s pachatelem, kteří vykazují zvláštní vlastnost. Jedná se například o trestný čin vraždy novorozence dítěte matkou, zde může být pachatelem pouze matka dítěte. Totéž platí i tam, kde je konkrétní subjekt vůbec podmínkou samotné trestnosti činu⁹⁴, a to bez ohledu na její míru, například dlužník ve smyslu § 223 TZ nebo věřitel ve smyslu § 226 TZ.⁹⁵

O speciální subjekt se jedná tehdy, kdy trestní zákoník vyžaduje pachatelovu zvláštní způsobilost či postavení. Typickými speciálními osobami jsou osoby úřední⁹⁶, svědkové⁹⁷, tlumočníci⁹⁸ aj. Ústavní soud ze dne 16.12.2014, sp.zn. I.ÚS 2971/14 rozhodl, „*Zákon však nevyžaduje, aby k naplnění skutkové podstaty trestného činu padělení a pozměňování veřejné listiny podle § 176 trestního zákona měl pachatel nějakou zvláštní způsobilost, tedy že by měl být v postavení speciálního subjektu. Jestliže je tedy notář podle zákona o notářích oprávněn vydávat veřejné listiny, a pokud pro naplnění skutkové podstaty podle § 176 trestního zákona není třeba speciálního subjektu, může se tohoto trestného činu notář dopustit a nést za tuto trestnou činnost plnou trestní odpovědnost, pokud po objektivní stránce tuto skutkovou podstatu naplní, tedy veřejnou listinu pozmění nebo padělá.*“⁹⁹

3.3.4 Nepřímý pachatel

„*Pachatelem trestného činu je i tzv. nepřímý pachatel. Nepřímým pachatelem je ten, kdo úmyslně užije ke spáchání trestného činu jinou osobu jako „živý nástroj“. Tato osoba sama nejedná nebo nejedná zaviněně přesněji řečeno nejedná zaviněně ve formě zavinění požadované pro ten který čin.*“¹⁰⁰

Spáchat trestný čin tedy může i osoba nepřímého pachatele. Zákon předpokládá jednání osoby ve zvláštním úmyslu nebo ze zvláštní pohnutky. Zneužití tohoto živého nástroje, tedy jiného člověka, je pachatelstvím nepřímým za splnění předpokladů dle § 22 odst. 2 TZ. *Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil jiné osoby, která*

⁹⁴ NOVOTNÝ, O. et al. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Praha: ASPI, 2003, s. 238. ISBN 80-901185-1-8.

⁹⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁹⁶ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 127.

⁹⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 346 odst. 2.

⁹⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 347 odst. 1.

⁹⁹ Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 16.12.2014, sp. zn. I.ÚS 2971/14

¹⁰⁰ JELÍNEK, J. et al. *Trestní právo hmotné. Obecná a zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017, s. 301. ISBN 978-80-7502-230-1.

*není trestně odpovědná pro nedostatek věku, nepříčetnost, omyl, anebo proto, že jednala v nutné obraně, krajní nouzi či za jiné okolnosti vylučující protiprávnost, anebo sama nejednala nebo jednala zaviněně. Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil takové osoby, která nejednala ve zvláštním úmyslu či z pohmutky předpokládané zákonem; v těchto případech není vyloučena trestní odpovědnost takové osoby za jiný trestný čin, který tímto jednáním spáchala.*¹⁰¹

Pod uvedenou kategorií rovněž spadají návodce či pomocník trestného činu, ale rovněž osoby, které spáchaly trestnou činnost pokusem či přípravu.¹⁰² Osoba, kterou využije přímý pachatel, je trestně neodpovědná z nějakého důvodu (znaku). Zpravidla se nejčastěji jedná o věk nebo vyspělost člověka. Subjekt rovněž může spáchat trestný čin okolností, která vylučuje protiprávnost. Rovněž může chybět objektivní stránka trestné činnosti, kterou vyžaduje zákon.¹⁰³

3.4 Objektivní stránka

Objektivní stránka charakterizuje trestný čin z vnějšího pohledu. Jde tedy o způsob spáchání trestného činu a jeho následky. K obligatorním znakům charakterizujícím objektivní stránku trestného činu řadíme jednání, následek a příčinný vztah mezi jednáním a následkem. Fakultativní znaky pak vymezují místo a čas jednání, jeho účinek, použitý prostředek a další znaky.

3.4.1 Jednání

Obecná právní teorie řadí jednání mezi právní skutečnosti, v kontextu trestního práva se dotýkají protiprávních jednání neboli právních deliktů. Podstata protiprávního jednání spočívá ve vůli subjektu projevené navenek.¹⁰⁴ Jednáním ve smyslu trestním (protiprávním) v souladu se znaky skutkové podstaty trestného činu je projev vůle pachatele navenek. V jednání se spojuje vnitřní složka (vůle) se složkou vnější (projev vůle). Mluvíme o jednotě psychické a fyzické stránky. V případě, že by chyběla jedna ze složek, nešlo by o trestný čin.

¹⁰¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 22 odst. 2.

¹⁰² HARVÁNEK, J. et al. *Teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 306–307. ISBN 978-80-7380-104-5.

¹⁰³ KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 243. ISBN 978-8-7179-082-2.

¹⁰⁴ HARVÁNEK, J. et al. *Teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 306–307. ISBN 978-80-7380-104-5.

Základními formami jednání je konání (jednání komisivní) a opomenutí (jednání omisivní). Rozlišovat můžeme mezi reálným skutkem a verbálním skutkem. Podstatou konání je volní pohyb (psychická aktivita projevená navenek).

3.4.2 Následek

Následek je spojen s působením pachatelova jednání na objekt trestného činu, který vyvolá jeho změnu. Změna může mít podobu ohrožení nebo poruchy. Ohrožovací následek v podstatě znamená vyvolání stavu, jenž pro objekt představuje hrozbu jeho poruchy neboli stav nebezpečí. Změna objektu zde spočívá v tom, že objekt sice není změněn přímo, ale je ohrožen jinými objekty. „*Poruchový následek si lze představit jako přímé zasažení objektu, spočívající v jeho kvalitativní nebo i účinkem zprostředkované rovněž kvalitativní změně je-li účinek znakem objektivní stránky.*”¹⁰⁵

3.4.3 Příčinný vztah

Příčinný vztah mezi jednáním a následkem představuje poslední obligatorní znak objektivní stránky trestného činu. Hraje významnou roli z hlediska zániku trestní odpovědnosti. Solnař zmiňuje, že jednání je příčinnou následku v případě, že by následek bez něj buď nenastal vůbec, anebo by nastal takovým způsobem, kterým konkrétně nastal, tzn. v důsledku tohoto jednání.¹⁰⁶

3.5 Objekt

Objekt přímo podmiňuje podstatu ochranné funkce trestního práva. Objekt, který je ze strany subjektu trestného činu porušován nebo ohrožován, tak dává ostatním prvkům trestného činu pro společnost škodlivý obsah. Některé vztahy chrání trestní zákoník, např. vztahy vlastnické, jindy jde o ochranu hodnot jako život, zdraví nebo lidská důstojnost. U objektu jde o míru společenské škodlivosti, s jakou byl nebo by měl být objekt jednáním pachatele zasažen (ohrožen).

Objekt trestného činu představuje zájem na určitých hodnotách neboli právní statek, jehož ohrožení nebo poruchu způsobem a v míře předpokládané trestním zákonem je

¹⁰⁵ KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 261. ISBN 978-80-7179-082-2.

¹⁰⁶ SOLNAŘ, V. et al. *Systém československého trestního práva*. Praha: Orac, 2003, s. 198. ISBN 1210-6348.

nezbytné v individuálním a celospolečenském zájmu postihnout trestněprávními sankcemi a tím jej chránit.¹⁰⁷

Objekty se klasifikují podle stupně abstrakce objektu a postavení objektu ve skutkové podstatě. Pod hledisko třídění spadají objekty rodové, druhové, skupinové, individuální konkrétní.

Objekt rodový představuje určitou konkretizaci objektu obecného, poukazuje na nejdůležitější typy vztahů a chráněných zájmů trestním zákonem. Druhový objekt je konkretizací rodového objektu a představuje společný jmenovatel k pojmu objekt individuální, obsaženým ve skutkových podstatách trestných činů hlavy a oddílu (například svoboda pohybu v ustanovení § 170., *Kdo jiného bez oprávnění uvězní nebo jiným způsobem zbaví osobní svobody, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let*¹⁰⁸, a 171., *Kdo jinému bez oprávnění brání užívat osobní svobody, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta*¹⁰⁹. svoboda vyznání v ustanovení § 176 *„Kdo násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné újmy“*¹¹⁰ atd.).

Skupinový objekt lze vymezit jako objekt individuální, jenž je společný skutkové podstatě určitých trestných činů. Například lidský život a zdraví v hlavě I. dílu 1 a 2 nebo majetek ve smyslu hlavy V. zvláštní části trestního zákoníku.¹¹¹

Objekt individuální představuje výšeč právních statků, k jejichž ochraně je to či ono ustanovení zvláštní části trestního zákoníku určeno. Například individuálním objektem pytláctví dle § 304 je právo myslivosti či právo rybářské.

Nejvyšší soud ze dne 24.09.2020, sp. zn. 3 Tdo 340/2020-762 uvedl *„ Skutkovou podstatu přečím pytláctví podle § 304 odst. 1 tr. zákoníku pak naplní ten pachatel, který neoprávněně loví zvěř nebo ryby v hodnotě nikoli nepatrné nebo ukryje, na sebe nebo jiného převede nebo přechovává neoprávněně ulovenou zvěř nebo ryby v hodnotě nikoli nepatrné. Neoprávněně loví zvěř nebo ryby ten, kdo k tomu není povolán a ani nemá k takové činnosti zvláštní povolení nebo povolení má a jedná nad jeho rámeček.“*¹¹²

¹⁰⁷ KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 268. ISBN 978-8-7179-082-2.

¹⁰⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹⁰⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹¹⁰ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹¹¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹¹² Usnesení Nejvyššího soudu, ze dne 24.9.2020, sp. zn. 3 Tdo 340/2020-762

3.6 Subjektivní stránka

Subjektivní stránka trestného činu charakterizuje tento čin z vnitřního pohledu, tj. z hlediska psychiky pachatele trestného činu. V nálezu Ústavního soudu III. ze dne 17. 4. 2009, sp. zn. ÚS 1748/08¹¹³ je subjektivní stránka charakterizována ve smyslu zásady trestní odpovědnosti z hlediska vnitřního, tj. psychiky jeho pachatele.

Znaky charakterizující subjektivní stránku trestného činu se odlišují podobně jako znaky ostatních prvků na znaky obligatorní a fakultativní. Obligatorním znakem subjektivní stránky je zavinění. Mezi fakultativní znaky jsou tradičně považovány motiv a pohnutka.

3.6.1 Zavinění

Kratochvíl určuje, že zavinění je „*psychický vztah pachatele k poruše či ohrožení objektu trestného činu nebo jeho předmětu útoku, jakož i k jeho jednání uvedenému v trestním zákoně, které je vyvolávající*“.¹¹⁴

Zavinění obsahuje dvě složky: složku vědomostní a volní. Vědomostní složka zavinění zahrnuje pachatelovo vnímání objektivního stavu věci, jakož i představy o něm. Podmínkou je, že si pachatel potřebná trestněprávní fakta uvědomil již v době páchaní trestného činu,

Volní složka zavinění znamená vůli pachatele opřenu na skutečnosti trestněprávně relevantní.

3.6.2 Úmysl

Podstatou úmyslu je z představ pachatele vycházející vůle, zaměřená výlučně na trestněprávní relevantní skutečnosti faktické povahy, jakož i protiprávnost činu. Úmysl definujeme jako přímý, který vychází z představy pachatele, že způsobem uvedeným v trestním zákoníku může porušit či ohrozit zájem chráněný zákonem a že následky chce. Úmysl nepřímý je definován v ustanovení § 15 kdy, „*Trestný čin je spáchán úmyslně, jestliže pachatel*“ odst. 1 písm. b) „*věděl, že svým jednáním může takové*

¹¹³ Nález Ústavního soudu III. ze dne 17.4.2009, sp. zn. ÚS 1748/08, sv. 53

¹¹⁴ KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 279. ISBN 978-8-7179-082-2.

porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn.“ tedy jako možnost poruchy nebo ohrožení zájmů chráněných zákonem.

K danému tématu Nejvyšší soud ze dne 17.06.2014, sp. zn. 6 Tdo 702/2014-33 rozhodl: *„V případě úmyslného zavinění je třeba konstatovat, že pro oba druhy úmyslu je společné, že intelektuální složka zahrnuje u pachatele představu rozhodných skutečností alespoň jako možných, rozdíl je v odstupňování volní složky. U přímého úmyslu pachatel přímo chtěl způsobit porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem, u nepřímého úmyslu byl pro případ, že takový následek způsobí, s tímto srozuměn. Na srozumění pachatele, které vyjadřuje aktivní volní vztah ke způsobení následku relevantního pro trestní právo, je možno usuzovat z toho, že pachatel nepočítal s žádnou konkrétní okolností, která by mohla zabránit následku, který si pachatel představoval jako možný (k uvedené problematice subjektivní stránky (viz Šámal, P. a kol. S. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 170, 171)“.*¹¹⁵

¹¹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17.06.2014, sp. zn. 6 Tdo 702/2014-33

PRAKTICKÁ ČÁST

4 SKUTKOVÁ PODSTATA U VYBRANÝCH TRESTNÝCH ČINŮ

Po teoretickém vymezení se zaměřím na praktickou část skutkové podstaty.

4.1 Trestné činy proti životu nebo zdraví

Trestní právo poskytuje ochranu proti úmyslným útokům proti životu a zdraví, ale i proti nedbalostním jednáním ohrožujícím nebo porušujícím život nebo zdraví. Ochranu života obsahuje i ustanovení článku 6 Listiny základních práv a svobod,¹¹⁶ které zdůrazňuje, že každý má právo na život, a proto nikdo nesmí být zbaven života. Lidský život je hoden ochrany již před narozením.

4.2 Trestný čin ohrožování zdravými potravinami a jinými předměty

Trestný čin ohrožování zdravými potravinami a jinými předměty je upraven v ustanovení § 156 TZ.¹¹⁷

Předmět neboli objekt je upraven v odstavci 1 následovně: „*Kdo v rozporu s jiným právním předpisem má na prodej nebo pro tento účel vyrobí anebo sobě nebo jinému opatří úmyslně potraviny nebo jiné předměty, jejichž požití nebo užití k obvyklému účelu je nebezpečné lidskému zdraví, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.*“¹¹⁸

Objektem trestného činu ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty je zájem na ochraně lidského zdraví před potravinami a jinými předměty, jejichž požití nebo užití k obvyklému účelu je lidskému zdraví nebezpečné. Pokud si však pachatel tyto předměty opatří pouze pro svou vlastní potřebu, nejedná se o trestný čin. Odsouzen může být ale ten, kdo má tyto věci na prodej, přičemž není třeba, aby k prodeji došlo nebo aby sám pachatel tyto věci prodával.

¹¹⁶ Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky.

¹¹⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹¹⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 156 odst. 1.

Nebezpečnost potravin nebo jiných předmětů pro lidské zdraví je třeba posuzovat vždy v souvislosti s obvyklým účelem jejich požívání nebo jiného užívání. Nelze sem tedy zařadit např. denaturovaný líh nebo jiné prostředky (čistidla, ředidla apod.), které jsou určeny k jiným účelům než k požívání, třebaže při jejich vypití dochází k ohrožení lidského zdraví.

Potravinami se rozumí veškeré poživatiny (jídla a nápoje), zpracované nebo nezpracované (syrové), a také přísady do poživatin (např. koření). Nebezpečnost může být v potravine samé (maso je zkažené, jsou v něm obsaženy zárodky cizopasníků, tasemnice apod.) nebo v nevhodnosti zpracování (např. nedostatečná tepelná úprava), popř. v nevhodném obalu apod.

Jinými předměty jsou věci sloužící k uspokojování lidských potřeb, např. kosmetické prostředky, hračky, léky, nářadí, přístroje, stroje a dopravní prostředky.¹¹⁹ Subjektivní stránkou se jedná o úmyslný trestný čin - ohrožení. K ohrožení zde dochází již tím, že pachatel má na prodej potraviny či jiné předměty, jejichž požití nebo užití k obvyklému účelu je nebezpečné lidskému zdraví. Nevyžaduje se, aby byly skutečně prodány. Subjektem (pachatelem) tohoto trestného činu může být kterákoli fyzická osoba (obecný subjekt), ale v praxi je to zpravidla osoba, která se zabývá obchodem s potravinami či jinými předměty. V praxi se jedná i o osoby právnické.¹²⁰

Pachatel může jednat nedbalostně¹²¹, ale i úmyslně. Ve vztahu k trestnému činu obecného ohrožení podle § 272 je tento trestný čin subsidiární. Jednočinný souběh těchto trestných činů je vyloučen.

Jednočinný souběh s trestnými činy těžkého ublížení na zdraví podle § 145 nebo ublížení na zdraví podle § 146, popř. při úmyslu způsobit smrt s trestným činem vraždy podle § 140 je možný. Jestliže došlo při úmyslném ohrožení zdraví závadnými potravinami a jinými předměty k úmyslnému způsobení těžké újmy na zdraví nebo ke smrti, je to třeba vyjádřit souběhem trestného činu podle § 152 a trestného činu těžkého ublížení na zdraví podle § 145 nebo trestného činu vraždy podle § 140.¹²²

¹¹⁹ ŠÁMAL, P. et al. *Trestní zákoník*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1616–1622. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹²⁰ NEZKUSIL, J. Kategorizace trestných činů v návrhu rekodifikace trestního práva hmotného. *Trestní právo*. 2008, roč. 12, č. 7-8, s. 34. ISSN 1211-2860.

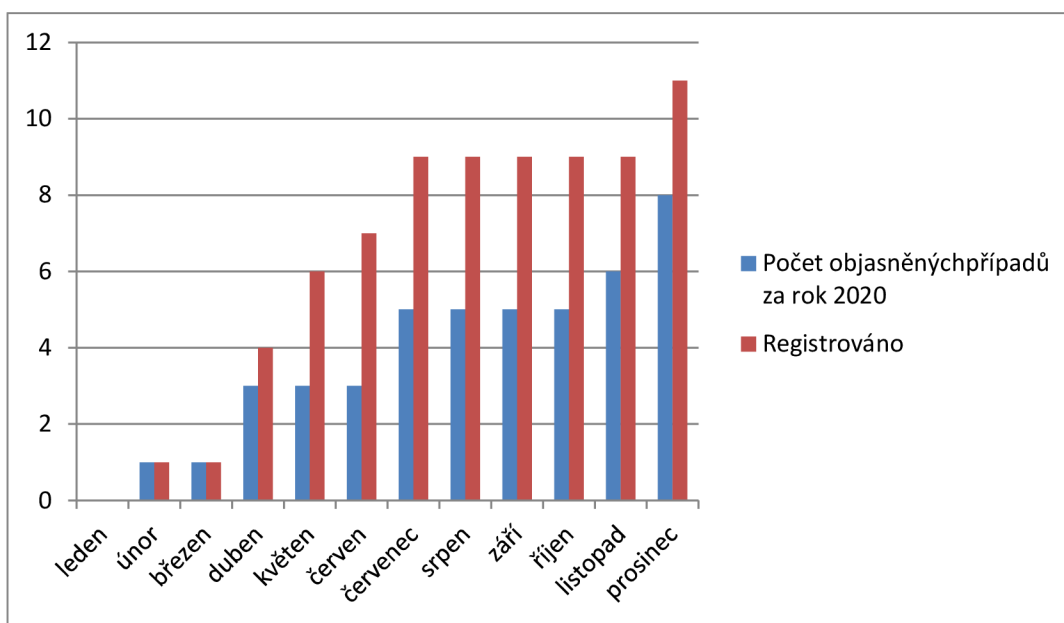
¹²¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 157.

¹²² Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Nejvyšší soud ze dne 28. 4. 2010, sp. zn. 8 Tdo 237/2010 k danému trestnému činu judikoval: „*Okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby spočívající ve spáchání činu členem organizované skupiny je dána i tehdy, pokud organizovanou skupinu tvoří účastník na trestném činu a dva pachatelé. Existence organizované skupiny není podmíněna tím, aby všichni její členové byli současně spolupachateli trestného činu podle § 23 TZ. Jejimi členy mohou být i účastníci na trestném činu podle § 24 odst. 1 TZ, případně též další osoby mající na činu podíl, avšak přímo neztotožněné, za splnění předpokladu, že si jsou trestně stíhané osoby takové okolnosti vědomy.*“¹²³

Jako předmětné analýzy výzkumu ohrožování zdraví závadnými potravinami jsem zvolila rok 2020, kdy lze ze statistik Policie České republiky zaregistrovat 75 případů na území České republiky dle § 156 a 157 a 45 vyřešených případů.

Graf 1: Ohrožování zdraví závadnými potravinami

Zdroj: Vlastní zpracování na základě POLICIE ČR. *Statistické přehledy kriminality za rok 2020*. [online]. © 2022 [cit. 2022-02-02]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2020.aspx>

¹²³ Usnesení Nejvyšší soudu ze dne 28.4.2010, sp. zn. 8 Tdo 237/2010

4.2.1 Vražda, vražda novorozeného dítěte matkou

Náš právní řád rozlišuje trestný čin vraždy¹²⁴ a vraždy novorozeného dítěte matkou¹²⁵. Objektem trestného činu je lidský život. Pro trestní právo je významné vymezení začátku a konce lidského života. Předmětem útoku je pouze živý člověk, kterým je dítě, jež přestalo být lidským plodem, poté dospělý člověk až do okamžiku smrti v biologickém smyslu. Plod přechází v živého člověka okamžikem začátku porodu. Porod je proces, který trvá určitou dobu, a z hlediska trestního zákoníku je třeba zvolit určitý okamžik jako rozhraní důležité pro trestní ochranu i rozlišení trestního postihu jako trestných činů vraždy podle § 140 a vraždy novorozeného dítěte matkou podle § 142 a trestných činů proti těhotenství ženy podle § 159 až 162. Rozhodujícím časovým rozhraním z hlediska trestního práva je začátek porodu, tedy okamžik, kdy dítě začne opouštět tělo matky (při porodu se objeví hlavička nebo vedoucí část dítěte, při císařském řezu jde zřejmě o začátek operativního zákroku), což plyne z dikce § 142, podle něhož jde o vraždu novorozeného dítěte již „při porodu“.

Stejným problémem je konec lidského života. Lidský život je chráněn i tehdy, je-li člověk smrtelně nemocen či zraněn a smrt se jeví jako neodvratná. Trestné je i uspíšení smrti.

Předmětem útoku je člověk, v ustanovení § 141 TZ novorozené dítě. Objektivní stránka záleží v usmrcení, prostředky nerozhodují, mohou být i psychického rázu. Vraždu lze spáchat i opomenutím. Objektivní stránka trestného činu vraždy je charakterizována usmrcením člověka, kterým se rozumí zbavit člověka jakýmkoli způsobem života. Přitom nerozhoduje, kterých prostředků bylo při něm použito, zda šlo o jednání jednorázové, nebo o jednání postupné a dlouhodobé. Proto je vraždou jak zastřelení nebo probodnutí, tak dlouhodobé týrání a nepodávání stravy dítěti, popř. déletrvající podávání jedu v malých dávkách. Usmrcení člověka lze spáchat jak konáním, tak i opomenutím takového konání, k němuž byl pachatel podle okolností a svých poměrů povinen.¹²⁶

¹²⁴ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 140.

¹²⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 141.

¹²⁶ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 112.

Trestný čin vraždy je ve smyslu § 13 odst. 2 trestným činem úmyslným. Úmysl pachatele, byť eventuální, musí směřovat k usmrcení člověka. Pokud by pachatel jednal v úmyslu ohrozit nebo poškodit jiný zájem chráněný trestním zákoníkem než zájem na ochraně života a jeho jednání mělo za následek smrt člověka, ke které by nebyl dán úmysl pachatele (pachatel nechtěl smrt způsobit a nevěděl, že takový následek může způsobit, anebo to sice věděl, ale nebyl s tím srozuměn), není trestně odpovědný za vraždu. Pachatelem může být kdokoli, v případě ustanovení § 141 TZ jen matka novorozeného dítěte. Pachatelem nemůže být právnická osoba.

U trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou a pro její podřazení jednání matky pod privilegovanou skutkovou podstatu přitom musí být splněny všechny obecné podmínky trestnosti. Znak rozrušení způsobeného porodem sám o sobě nemá žádnou souvislost např. s otázkou přičetnosti a v konkrétním případě musí samozřejmě být tato otázka samostatně řešena a posuzována. Pojem pachatele trestného činu přesahuje svým obsahem z hlediska trestního práva rámec skutkové podstaty trestného činu. Z hlediska teorie trestního práva zde matka vystupuje v pozici tzv. konkrétního subjektu, který je vymezen zvláštním postavením vůči předmětu útoku. Není-li znak konkrétního subjektu naplněn, může pachatel (coby jediný pachatel či spolupachatel, resp. účastník) naplnit pouze znaky základní skutkové podstaty trestného činu vraždy podle § 140 TZ.

Také na subjektivní stránku trestného činu můžeme nahlížet jednak úžeji, kdy náležitosti, které ji charakterizují jsou součástí skutkové podstaty trestného činu, jednak širěji, kdy pod pojem subjektivní stránky zahrnujeme i charakteristiky duševního života pachatele, které stojí vně znaků skutkové podstaty (nejdůležitější je patrně otázka motivace). Nejvyšší soud ze dne 04.11.2009, sp. zn. 3 Tdo 692/2009, judikoval případ vraždy následovně: *„K naplnění znaku kvalifikované skutkové podstaty trestného činu vraždy podle § 219 odst. 1 odst. 2 písm. h) tr. zák. spočívajícího v tom, že pachatel spáchal tento čin, v úmyslu získat majetkový prospěch, není u účastníka třeba, aby získal nebo měl získat nějaký majetkový prospěch za svou účast na tomto trestném činu (např. ve formě pomoci). Proto postačí, pokud účastník věděl, že jde o trestný čin vraždy spáchaný za úplatu (tedy o tzv. nájemnou vraždu), a byl s tím přinejmenším srozuměn.“*¹²⁷

¹²⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4.11.2009, sp. zn. 3 Tdo 692/2009

Z hlediska naplnění znaků skutkové podstaty je nejdůležitější charakteristikou subjektivní stránky trestného činu nesporně zavinění. Bez prokázaného zavinění není trestného činu. V případě trestného činu vraždy novorozence matkou se teorie i praxe shodne zhruba v tom, že individuálním objektem tohoto trestného činu je hodnota – život člověka. Z hlediska druhového členění pak trestný čin patří do skupiny trestných činů, jejichž objektem je život a zdraví člověka. Objektivní stránka trestného činu zahrnuje znaky, jimiž se nejvýrazněji liší jednotlivé skutkové podstaty trestných činů od sebe navzájem. I v jejím rámci můžeme vyčlenit znaky výslovně uvedené ve skutkové podstatě a znaky jsoucí nad rámcem skutkové podstaty konkrétního trestného činu. Součástí skutkové podstaty jsou pravidelně (obligatorně) ty znaky, které charakterizují trestněprávní jednání subjektu trestného činu a následek tohoto jednání. Aby byla objektivní stránka trestného činu naplněna, je nezbytná existence příčinného vztahu mezi tímto jednáním a způsobeným následkem.¹²⁸ Ve výše zmíněných statistikách neuvádí portál Policie České republiky za období 2020 spáchané činy vraždy novorozence matkou (§ 142), dokonce ani loupežné a sexuální vraždy či vraždy na objednávku nebyly na prvních příčkách statistik. Nejvyšší počet zaznamenaly vraždy, jež byly motivovány osobními vztahy (§ 140) – celkem 513 případů, a vraždy ostatní 375 případů (§ 140). U vražd motivovaných osobními vztahy bylo objasněno 488 případů, u vražd ostatních 297 případů.

4.3 Trestné činy majetkové

Skupinovým objektem trestných činů jsou majetkové zájmy. Vedle vlastnictví jsou tu chráněna i některá další majetková práva a nerušené držení věcí. Okruh chráněných zájmů je v jednotlivých ustanoveních různý. Například v ustanovení krádeže může být předmětem útoku věc, jinde je chráněn majetek jako celek, například v ustanovení o podvodu. Podobně jako u jiných objektů (život, zdraví, svoboda apod.) je i trestní ochrana majetku omezena na určité typy jednání.

Objektem zhruba poloviny trestných činů je vlastnictví věci. Předmětem útoku je u nich zpravidla cizí věc. Majetek je chráněn v ustanoveních o podvodu, pojistném a úvěrovém podvodu. Majetkem jsou nejen věci, ale i různá majetková práva.

¹²⁸ KUČERA, J. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozence matkou. *Trestněprávní revue*. 2003, č. 5, s. 139. ISSN 1213-5313.

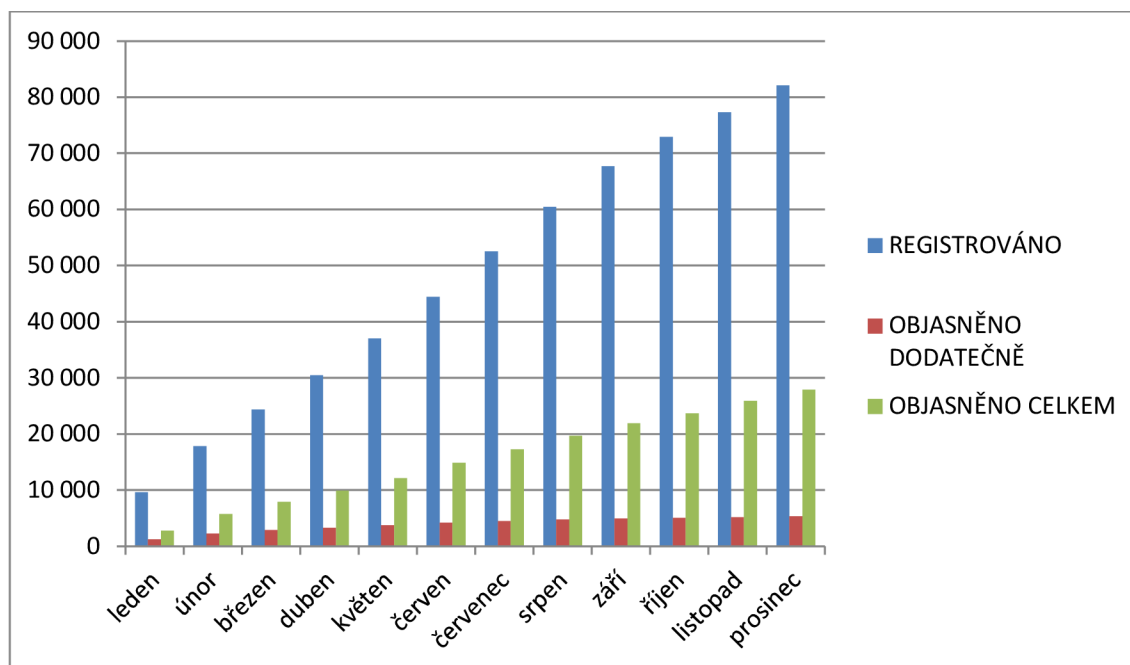
Předmětem útoku je věc, zpravidla věc cizí.

Z hlediska jednání a následků je možno rozlišovat čtyři skupiny trestných činů proti majetku: jednání obohacovací (krádež, zpronevěra, podvod), jednání poškozovací (poškození cizí věci), furtum usus (neoprávněné užívání cizí věci) a kořistění z trestného činu jiné osoby (podílnictví, legalizace výnosů z trestné činnosti).

Subjektivní stránka zpravidla spočívá v úmyslu.

Ve statistických údajích Policie České republiky za rok 2020 je v souvislosti s majetkovou trestnou činností registrováno nejvíce případů z celkového počtu.

Graf 2: Majetková trestná činnost

Zdroj: Vlastní zpracování na základě POLICIE ČR. *Statistické přehledy kriminality za rok 2020*. [online]. © 2022 [cit. 2022-02-02]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2020.aspx>

4.3.1 Krádež

Krádež představuje nejčastější majetkový trestný čin.¹²⁹ Objektem trestného činu je nejen vlastnictví, ale i držení věci. Objektivní stránku naplní pachatel, který si přisvojí věc tím, že se jí zmocní, přičemž splní alespoň jednu z dalších podmínek. V Trestním zákoníku 140/1961 § 247., odst. 1 je uvedeno: „*Kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, a) způsobí tak škodu nikoli nepatrnou, b) čin spáchá vloupáním, c) bezprostředně po činu se pokusí uschovat věc násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí, d) čin spáchá na věci, kterou má jiný na sobě nebo při sobě, nebo e) byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.*“¹³⁰

Současné pojetí krádeže v ustanovení § 205 odst. 1 je totožné, odlišné je písmeno e): „*Čin spáchá na území, na němž je prováděna nebo byla provedena evakuace osob.*“¹³¹

Odlišná je rovněž výměra trestu, neboť „*bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty*“. Je zřejmé, že zde byl vypuštěn peněžitý trest za spáchanou krádež jako jeden z trestů.

Objektivní stránka krádeže je charakterizována řadou znaků

- předmětem útoku je cizí věc;
- ze zákonného znaku „, zmocní se“ cizí věci;
- pachatel se věci zmocní, tedy odejme ji z faktické moci jiného a sobě umožní dispozici s věcí.

Nejvyšší soud se vyjádřil tak, že k naplnění objektivní stránky trestného činu krádeže dle ustanovení § 247 odst. 1 písm. e) TZ je třeba zjištění, že pachatel si cizí věc přisvojil s tím, že se jí zmocnil, a že byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán. Pojmem „byl za takový čin odsouzen“ se rozumí odsouzení za speciální recidivu. Potrestáním se rozumí nejen předchozí odsouzení, ale i výkon alespoň části uloženého trestu.

¹²⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 247 TZ.

¹³⁰ Zákon č. 140/1960 Sb., trestní zákon, § 247

¹³¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 205 odst. 1 písm. e).

Ve skutkové větě Nejvyššího soudu, ze dne 27. 5. 2004, sp. zn. 6 Tdo 503/2004-I., rozsudečného výroku musí být uvedeny takové skutečnosti, ze kterých vyplývají znaky skutkové podstaty příslušného trestného činu. Jen za této situace je skutek správně po stránce hmotněprávní posouzen.¹³²

Pachatelem zde může být kdokoli. Subjektivní stránka vyžaduje úmyslné zavinění. Subjektivní skutková podstata krádeže předpokládá vědomí pachatelovo, že se odnětí cizí věci děje proti vůli (bez povolení) držitele, jakož i další jeho vědomí, že tímto odnětím způsobuje dotčené osobě v penězích ocenitelnou újmu na majetku viz rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky, ze dne 3. 8. 1927, sp. zn. Zm I 459/27,¹³³ U základních skutkových podstat, resp. Pro otázky trestnosti jednání vůbec nahradil materiální korektiv ustanovením § 12 odst. 2 TZ, které podmiňuje trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené tím, že jde o „případy společensky škodlivé“, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.

Z hlediska statistik se krádež dle § 205 z celkových statistik za rok 2020 vyskytuje celkem v 2384 případech, objasněných případů je 1753.

¹³² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.5.2004, sp. zn. 6 Tdo 503/2004-I.

¹³³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky, ze dne 3.8.1927, sp. zn. Zm I 459/27

ZÁVĚR

Po prostudování informací ke zvolenému tématu je zřejmé, že skutková podstata trestného činu je souhrnem jednotlivých znaků. Mezi těmito znaky jsou vztahy jedinečnosti, ale zároveň i propojenosti. Právě jejich podmíněnost z nich utváří jednotný systém. V důsledku (aby byla naplněna skutková podstata) je nutné splnění všech zákonných znaků skutkové podstaty trestného činu.

Znaky trestného činu mají obligatorní povahu. Tento zmíněný celek tvoří subjekt, subjektivní stránka, objekt a stránka objektivní, které jsou obsaženy v každé skutkové podstatě trestného činu, a to i v případě, že zde nejsou uvedeny výslovně. Pokud by jeden ze znaků chyběl, nejednalo by se o trestný čin.

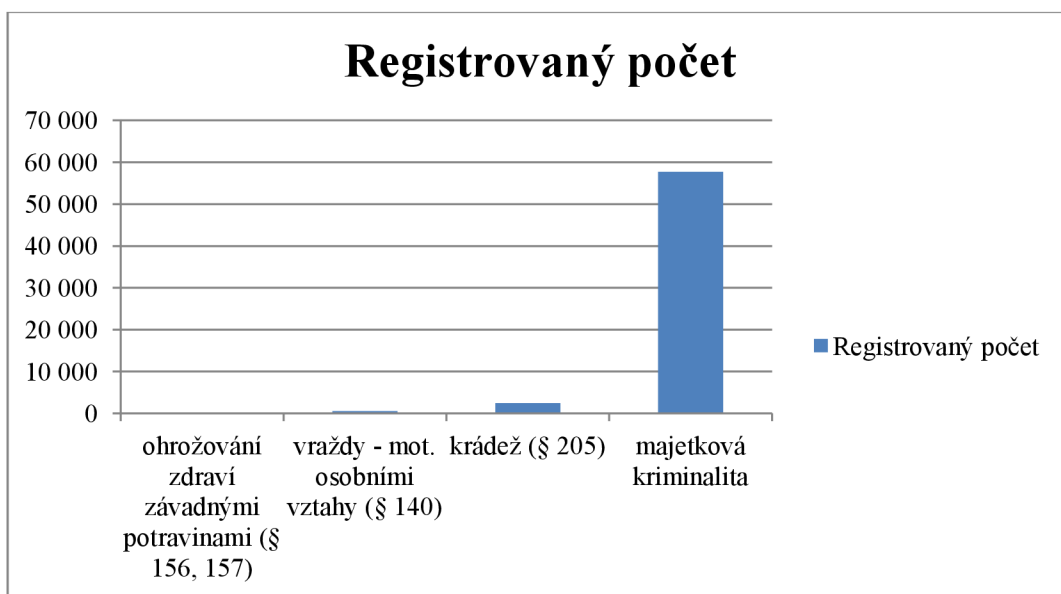
Objekt zpravidla ve skutkové podstatě trestného činu uveden není. Dospěje se k němu většinou výkladem. Ostatní znaky jsou v ní obsaženy.

Obsah skutkové podstaty a její zjištění podmiňuje její aplikaci. Ustanovení zvláštní části trestního zákoníku je třeba vykládat a aplikovat prostřednictvím skutkové podstaty trestného činu. Pokud jsou naplněny všechny znaky, je naplněna skutková podstata – existuje trestný čin.

Uvedené teoretické téma skutkové podstaty trestného činu bylo nastíněno pohledem *de lege lata*. Je patrné, že dané téma je tématem stěžejním, které souvisí i s ukládáním trestů za spáchané trestné činy.

Vzhledem k tomu, že se tento „teoretický pojem“ skutkové podstaty promítá do jednotlivých trestných činů, zaměřila jsem se v praktické části na skutkovou podstatu trestných činů majetkových a trestných činů proti životu a zdraví člověka. Byl představen zástupce těchto kategorií s doplněním aktuální judikatury k problematice. Kvantitativní metodou výzkumu prostřednictvím analýzy statistických dat byly statisticky doloženy jednotlivé příklady, takže lze konstatovat, že v roce 2020 byly na území České republiky nejvíce zastoupeny trestné činy majetkové.

Graf 3: Registrovaný počet trestných činů¹³⁴

Zdroj: Vlastní zpracování na základě POLICIE ČR. *Statistické přehledy kriminality za rok 2020*. [online]. © 2022 [cit. 2022-02-02]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2020.aspx>

Je patrné, že judikatura mi pomohla upřesnit a zanalyzovat vymezení tématu. Nelze si nepovšimnout, že u některých trestných činů je poměrně neurčitě vymezena skutková podstata demonstrativním výčtem.¹³⁵ Uvedené poskytuje široký prostor pro výklad. Domnívám se, že v praxi při velkém množství případů, jednání a neurčitostí může být samotné vyhodnocení dost složité. Právě judikatura zde formuluje kritéria, která pomáhají orgánům činným v trestním řízení situaci v praxi kvalifikovat viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2016, sp. zn. 6 Tdo 553/2016¹³⁶ trestné skutky. Je zde tedy důležité hlubší zkoumání a správné vyhodnocení.

Například u trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky¹³⁷ došlo k úpravě skutkové podstaty, a to následovně: změnila se konstrukce celé skutkové podstaty tohoto trestného činu, omezující podmínky byly přesunuty ze základní skutkové podstaty do vyššího odstavce jako okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, navíc písmena c) a d) jsou v novém znění (z poněkud nepochopitelných důvodů)

¹³⁴ NEZKUSIL, J. Kategorizace trestných činů v návrhu rekodifikace trestního práva hmotného. *Trestní právo*. 2008, č. 7-8, roč. 12, s. 34 ISSN 1211-2860.

¹³⁵ NEZKUSIL, J. Kategorizace trestných činů v návrhu rekodifikace trestního práva hmotného. *Trestní právo*. 2008, č. 7-8, roč. 12, s. 34 ISSN 1211-2860.

¹³⁶ Usnesení Nejvyššího soudu, ze dne 31.5.2016, sp. zn. 6 Tdo 553/2016

¹³⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 201.

prohozena a u původního písmenka d), tedy nového c), došlo k jeho přeformulování s významným obsahovým posunem; k formulační úpravě došlo také v písm. a).

Základ skutkové podstaty tak zůstává stále stejný, vždy musí jít o činnost, při níž může být ohrožen život nebo zdraví lidí, nebo závažnějším způsobem majetek, a takovou činnost pachatel vykonává ve stavu nezpůsobilém.

Trestný čin podle § 201 TZ byl dříve konstruován jako úmyslný, abstraktně ohrožovací delikt, tedy pachatel musel úmyslně protiprávně jednat způsobem popsáním v návěti, avšak trestnost tohoto jednání byla omezena na případy pod písm. a) až d). Ovšem pod písmenem d) byl upraven následek (účinek), jenž byl způsoben třeba i z nedbalosti (tedy úmyslně nebo z nedbalosti), což by nasvědčovalo tomu, že tato varianta je vlastně skrytým výsledným trestným činem. Avšak i zde muselo být jednání úmyslné. Problematické pak bylo určení, pokud následek byl způsoben z nedbalosti, o jaký trestný čin jde – zda o úmyslný, nebo nedbalostní.¹³⁸

Jak se budou vyvíjet teoreticko-právní vymezení skutkových podstat ukáže čas, nyní je to v rukou zákonodárců. Dá se předpokládat, že vláda Petra Fialy přinese již řadu let očekávanou novelu trestního řízení. Je pravděpodobné, že úprava se dotkne i trestního zákoníku a také jednotlivých skutkových podstat trestných činů.

Domnívám se, že právě oblast majetkové kriminality bude méně postihována, než jak je tomu nyní. Dá se tedy předpokládat i úprava skutkových podstat majetkových trestných činů.

¹³⁸ ŘÍHA, J. *Nové znění skutkové podstaty trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 201 trestního zákona (1. část)*. *Bulletin advokacie*. 2007, č. 2, s. 30. ISSN 1210-6348.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne, 26.6.2001 sp. zn. 11 Tz 129/2001

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 3.8.1927, sp. zn. Zm I 459/27

Usnesení Ústavního soudu ze dne 18.3.2003, sp. zn. Pl. ÚS 4/03

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.5.2004, sp. zn. 6 Tdo 503/2004-I.

Nejvyšší soud jako soud pro mládež ze dne 30.4.2008, sp. zn. 8 Tdo 514/2008

Nález Ústavního soudu III. ze dne 17.4.2009, sp. zn. ÚS 1748/08, sv. 53

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4.11.2009, sp. zn. 3 Tdo 692/2009

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.4.2010, sp. zn. 8 Tdo 237/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ČR čj. ze dne 22.2.2011, sp. zn. 6 Tdo 84/2011

Nejvyšší soud ze dne 7.11.2012, sp. zn. 7 Tdo 1274/2012-247

Usnesení Nejvyššího soudu ČR čj. ze dne 16.10.2013, sp. zn. 7 Tdo 894/2013

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17.6.2014, sp. zn. 6 Tdo 702/2014-33

Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne.16.12.2014, sp. zn. I.ÚS 2971/14

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.5.2016, sp. zn. 6 Tdo 553/2016

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR čj. ze dne 28.7.2016, sp. zn 6 Tdo 921/2016-39

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne30.11.2016, sp. zn. 7 Tdo 1006/2016-39

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17.7.2019, sp. zn. 6 Tdo 425/2019

Usnesení Nejvyššího soudu. ze dne 24.09.2020, sp. zn. 3 Tdo 340/2020-762

Prameny

Rozsudek ESLP ve věci 25711/94 Oliveira proti Švýcarsku ze dne 29. 5. 2001.

Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Literatura

HARVÁNEK, J. et al. *Teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-104-5.

HENDRYCH, D. et al. *Právní slovník*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1.

JELÍNEK, J. et al. *Trestní právo hmotné. Obecná a zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-230-1.

JELÍNEK, J. K pojmu trestného činu v novém trestním zákoníku. In: JELÍNEK, J. (ed.). *O novém trestním zákoníku. Sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právníké dny*. Praha: Leges, 2009, Leges. ISBN 978-80-87-212-21-9.

KALLAB, J. *O skutkové podstatě a konkurenci trestných činů*. Praha: Bursík & Kohout, 1911.

KNAPP, V. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-028-1.

KRATOCHVÍL, V. a P. ŠTURMA. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 80-7179-820-7.

KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7179-082-2.

MASLANYOVÁ, D. *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná část.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-338-4.

NOVOTNÝ, F. *Trestní právo hmotné.* 4., dopl. a aktualiz. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4.

NOVOTNÝ, O. et al. *Trestní právo hmotné. Obecná část.* 3. vyd. Praha: Codex, 1997. ISBN 80-210-1301-X.

NOVOTNÝ, O. et al. *Trestní právo hmotné. Obecná část.* Praha: ASPI, 2003. ISBN 80-901185-1-8.

SOLNAŘ, V. et al. *Systém československého trestního práva.* Praha: Orac, 2003. ISBN 1210-6348.

ŠÁMAL, P. et al. *Trestní odpovědnost právnických osob.* Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-592-3.

ŠÁMAL, P. et al. *Trestní zákoník.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠÁMAL, P. *Osnova trestního zákoníku 2004–2006.* Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 8071795275.

ŠÁMAL, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému.* Praha: Aspi, 1999. ISBN 80-85963-89-2.

VÁVRA, M. *Kdo je vinen? Sociologie trestního práva a trestání.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-390-2.

Články

KRATOCHVÍL, V. Obecné a zvláštní negativní znaky skutkové podstaty trestného činu (vztah jejich extenzivního výkladu s přímou aplikací a jejich nepřímé aplikace analogické). *Trestněprávní revue.* 2020, roč. 19, č. 2, s. 77–81. ISSN 1213-5313.

KUČERA, J. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue.* 2003, č. 5, s. 139–144. ISSN 1213-5313.

NEZKUSIL, J. Kategorizace trestných činů v návrhu rekodifikace trestního práva hmotného. *Trestní právo.* 2008, č. 7–8, roč. 12, s. 34 ISSN 1211-2860.

ŘÍHA, J. Nové znění skutkové podstaty trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 201 trestního zákona (1. část). *Bulletin advokacie*. 2007, č. 2, s. 30–37. ISSN 1210-6348.

Seznam použitých internetových zdrojů

POLICIE ČR. *Statistické přehledy kriminality za rok 2020*. [online]. © 2022 [cit. 2022-02-02]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2020.aspx>

SEZNAM ZKRATEK

LZPS – Listina základních práv a svobod

TOPO – Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob

TZ – Trestní zákoník

ZSMS – Zákon soudnictví ve věcech mládeže

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

Tabulka 1: Zavinění a následky	23
--------------------------------------	----

Seznam grafů

Graf 1: Ohrožování zdraví závadnými potravinami	32
Graf 2: Majetková trestná činnost.....	36
Graf 3: Registrovaný počet trestných činů	40

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Kateřina Holubová

Obor: Právo v podnikání

Forma studia: Kombinovaná

Název práce: Skutková podstata trestného činu

Rok: 2022

Počet stran textu bez příloh: 41

Celkový počet stran příloh: 8

Počet titulů českých použitých zdrojů: 47

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 1

Vedoucí práce: JUDr. et Mgr. JAN BRÁZDA, Ph.D., LL.M